

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI
FAKULTA ZDRAVOTNICKÝCH VĚD

Ústav ošetrovatelství

Marcela Daňová

Historie ošetrovatelství ve Zlíně
Bakalářská práce

Vedoucí práce: Doc. PhDr. Jana Kutnohorská, CSc.

Olomouc 2011

ANOTACE BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

- Název práce v ČJ:** Historie ošetřovatelství ve Zlíně
- Název práce v AJ:** The history of Nursing in Zlin
- Datum zadání:** 26. 11. 2009
- Datum odevzdání:** 30. 6. 2011
- Vysoká škola, fakulta:** Univerzita Palackého v Olomouci, Fakulta zdravotnických věd
- Ústav:** Ošetřovatelství
- Autorka práce:** Marcela Daňová
- Vedoucí práce:** Doc. PhDr. Jana Kutnohorská, CSc.
- Klíčová slova v ČJ:** ošetřovatelský personál, diplomovaná ošetřovatelka, profese ošetřovatelky, MUDr. Bohuslav Albert, Baťova nemocnice
- Klíčová slova v AJ:** nursing staff, a qualified nurse, nursing profession, MD. Bohuslav Albert, Bata Hospital
- Abstrakt v ČJ:** Bakalářská práce popisuje a charakterizuje ošetřovatelskou profesi v Baťově nemocnici ve Zlíně mezi léty 1927-1946. Teoretická část je výsledkem analýzy historických písemností, dokumentů, literatury a osobních vzpomínek. Má předložit co nejpřesnější obraz o profesi ošetřovatelky, včetně okolností, kterými byla ovlivněna. V praktické části jsou uveřejněny rozhovory se třemi významnými osobnostmi ošetřovatelství této nemocnice. Cílem bakalářské práce je předložit ucelený přehled o ošetřovatelské profesi a ošetřovatelském personálu Baťovy nemocnice ve Zlíně mezi léty 1927-1946.
- Abstrakt v AJ:** Bachelor thesis describes and characterizes the nursing profession in Bata Hospital Zlin between the years 1927 to 1946. The theoretical part is the result of analysis of historical papers, documents, literature and personal memories. It should be the most exact picture of the nursing profession,

and the circumstances which have been affected. In practical part are published interviews with three significant people of the hospital nursing. The aim of the bachelor thesis is present an comprehensive overview of the nursing profession and nursing staff in Bata Hospital Zlin between the years 1927 to 1946.

Počet stran:	84
Počet příloh:	11
Rok obhajoby:	2011
Místo zpracování:	Olomouc
Místo uložení:	Ošetrovatelské informační a školicí centrum FZV UP Olomouc-archiv

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně a použila jen uvedené bibliografické a elektronické zdroje.

Olomouc 30. června 2011

-----
podpis

Poděkování

Na tomto místě bych chtěla poděkovat Doc. PhDr. Janě Kutnohorské, CSc. za odborné vedení mé bakalářské práce a za trpělivost, cenné rady a čas, který mi věnovala při zpracování této práce. Taktéž chci poděkovat paní Moravcové, paní Teplincové a paní Hejtmánkové za jejich upřímnou profesní zpověď. Dále mé poděkování patří paní Psočkové neteři paní Marie Vavřínkové. A v neposlední řadě můj dík patří pracovnícím knihovny v Baťově nemocnici ve Zlíně a v Národní lékařské knihovně v Praze a všem ostatním, kteří mi byli v průběhu práce jakkoliv nápomocní.

OBSAH

Úvod	8
Teoretická část	10
1 Zlín a rok 1927	11
1.1 Historický exkurz	11
2 Baťova nemocnice.....	13
3 Ošetřovatelství v Baťově nemocnici ve Zlíně	16
3.1 MUDr. Bohuslav Albert.....	16
4 Ošetřovatelský personál	21
4.1 Charakteristika a povinnosti ošetřovatelského personálu	21
4.1.1 Vrchní sestra	22
4.1.2 Zástupkyně vrchní sestry	23
4.1.3 Ošetřovatelky se speciálním určením	23
4.1.4 Inspekční ošetřovatelky	23
4.1.5 Oddíleňské ošetřovatelky.....	24
4.2 Služební řád ošetřovatelského personálu	25
4.2.1 Pracovní doba	25
4.2.2 Doba odpočinku.....	26
4.2.3 Vycházky	26
4.2.4 Vystupování ošetřovatelek.....	27
4.3 První ošetřovatelky.....	28
4.3.1 Marie Vavřínková	29
4.3.2 Marie Albertová.....	30
4.4 Nemocniční personál v číslech.....	30
4.4.1 Rok 1944.....	32
5 Zdravotně-sociální péče.....	33
5.1 Personál ve zdravotně-sociální péči	34
5.1.1 Sociální pracovnice.....	34
5.1.2 Sociálně zdravotní sestra, ošetřovatelka	35
5.2 Sociálně-zdravotní činnost v Baťově nemocnici	36
5.2.1 Sociálně-zdravotní akce v provozu Baťovy nemocnice	37
5.2.2 Baťův podpůrný fond.....	39
6 Zdravotně-výchovná činnost.....	41

6.1	Zdravotně-výchovná činnost ošetřovatelek Baťovy nemocnice	42
Empirická část.....		44
7	Metodika	45
7.1	Metoda výzkumu.....	45
7.2	Výzkumné cíle a otázky	46
7.3	Charakteristika souboru respondentů	46
7.4	Organizace výzkumu.....	47
8	Interpretace výsledků výzkumu	48
8.1	Platové podmínky a naturální požitky ošetřovatelského personálu	48
8.2	Rozhovory	49
8.2.1	Rozhovor č. 1	49
8.2.2	Rozhovor č. 2	53
8.2.3	Rozhovor č. 3	57
Využití výsledků bakalářské práce v praxi		61
Diskuze		62
Závěr		64
Literatura a prameny		66
	Seznam literatury	66
	Seznam primárních pramenů	67
	Odborná periodika	68
	Internetové zdroje	69
Seznam zkratek.....		70
Seznam tabulek		71
Seznam příloh.....		72
Přílohy.....		73

Úvod

Ve své bakalářské práci jsem se pokusila nastínit počátky a určitou charakteristiku ošetrovatelské profese ve Zlíně, konkrétně v Baťově nemocnici. Celou práci datuji do rozmezí let 1927-1946. Toto časové období jsem si zvolila záměrně a to hned z několika důvodů. Zlín se díky obuvnické firmě Baťa rozvíjel neuvěřitelnou rychlostí a skýtal v sobě mnohostranný potencionál, který sebou tento rozmach přinášel. Byl položen základní kámen nemocnice, která umožnila ošetrovatelství a ošetrovatelskému poslání rozvíjet se na profesionální úrovni. Tato nemocnice dosáhla věhlasu nejenom u nás ale i v Evropě, pohybovali se a působili v ní lidé, kteří ve svých profesích byli ceněni a uznáváni, první vrchní ošetrovatelky byly absolventkami ve své době jediné civilní ošetrovatelské školy u nás.

Pro zpracování bakalářské práce jsem si zvolila metodu obsahové analýzy písemností, dokumentů a literatury, které jakkoliv souvisely s tímto tématem. Mé pátrání – předvýzkum nebyl zpočátku přesně daný a konkrétně nesměřoval k určitým cílům, ale snažila jsem se nashromáždit co nejvíce informací. Na základě těchto poznatků jsem zjistila, že získané informace není možno všechny využít, protože stránkově vymezený prostor bakalářské práce mi to nedovoluje. Musela jsem od některých svých záměrů upustit např. vzdělávání elévek ošetrovatelství.

Prvotním impulsem pro mou práci byly dvě knihy o zlínské nemocnici s názvem Baťova nemocnice ve Zlíně 1927–2002 a 80 let Baťovy nemocnice v obrazech, faktech a dokumentech. Jejich autorem je primář oddělení nukleární medicíny Krajské nemocnice T. Bati, a. s. MUDr. Jiří Bakala. Obě dvě knihy se věnují vzniku a vývoji nemocnice do nejmenších detailů a nesou sebou otisk lidských osudů odehrávajících se na pozadí Baťovy nemocnice. V každé z těchto knih je věnována kapitola sestřám, přesto je to téměř na devadesátiletou práci tohoto personálu málo. Dalším zdrojem informací byly archivní materiály, které zpravuje Moravský zemský archiv Brno pracoviště Zlín. Získané informace podaly přesnější obraz o práci ošetrovatelek. Zajímavá data a poznatky jsem čerpala z dobového lékařského časopisu Československá nemocnice. Spoluzakladatelem a přispěvovatelem tohoto časopisu byl první ředitel a primář chirurgie Baťovy nemocnice MUDr. Bohuslav Albert, ale i další

lékaři této nemocnice v časopise publikovali. Zajímaly mne především články, které se týkaly zdravotně-sociální a zdravotně-výchovné činnosti ošetřovatelek. V tomto případě nastala úžasná možnost popsat výše zmiňované činnosti jak ve zlínské nemocnici, tak i v naší republice. Významným zdrojem informací byly pro mne osobní vzpomínky a soukromý archiv neteře první vrchní diplomované ošetřovatelky v Baťově nemocnici paní Psotkové.

Veškeré takto získané informace jsem zpracovala v teoretické části, která je rovněž výsledkem výzkumného šetření. Praktická část je zpracována kvalitativní metodou, technikou polostrukturovaného rozhovoru se třemi významnými osobnostmi ošetřovatelského personálu Baťovy nemocnice.

Některé z mých uveřejněných poznatků jsou nové, zcela ojedinělé a doposud nepublikované.

Teoretická část

1 Zlín a rok 1927

1.1 Historický exkurz

První písemná zmínka o městě Zlín pochází ze středověku z roku 1322. V této době to bylo řemeslnicko – cechovní středisko pro okolní valašské osidlování. Změna v poklidném vývoji města nastala s průmyslovou revolucí. Dalším významným předělem procházel Zlín spolu s rozvojem obuvnické firmy, kterou v roce 1894 založili sourozenci Antonín, Tomáš a Anna Baťovi.¹

Zpočátku to byla jen menší rodinná firma, která se však nevídaným tempem rozvíjela a tím ovlivňovala veškerý život města po několik desítek let. Bylo nutné kopírovat ve všech oblastech rozvoj města s touto expanzí. Jednou z nich byla i oblast zdravotní péče.

Tím jak se navyšoval počet zaměstnanců, stoupal i počet obyvatel města jak ukazuje tab. 1.² V roce 1927 měly Baťovy závody 10 462 zaměstnanců a z tohoto počtu onemocnělo 6 475 osob.³

V roce 1927 byl položen základní kámen nemocnice, která zcela změnila zdravotní péči o obyvatelstvo města a zaměstnance Baťových závodů. Veškerou lékařskou péči do té doby zajišťovali pouze čtyři lékaři. Jedním z nich byl MUDr. Rudolf Gerbec, který se v polovině dvacátých let stal prvním závodním lékařem firmy Baťa. Nejprve působil na zdravotně – sociálním oddělení a od roku 1924 v nově zbudované ambulanci v areálu Baťových závodů.⁴

Tab. 1 – Růst počtu zaměstnanců Baťových závodů a obyvatel města Zlín

	Počet zaměstnanců	Počet obyvatel
1894	50	2834
1906	500	

¹ [Online]. [cit. 2011-02-05]. Dostupné z URL <<http://www.zlin.eu/page/67804.historie-a-soucasnost-mesta/>>.

² WICHEREK, J. Zdravotnictví na Zlínsku ve dvacátých a třicátých letech, *Acta Musealia*, 1992, č. 3, s. 12.

³ Tamtéž, s. 7.

⁴ [Online]. [cit. 2011-02-05]. Dostupné z URL <<http://www.zlin.estranky.cz/clanky/novy-zlin/batova-nemocnice-ve-zline.html>>.

1918		4136
1920	2200	5431
1927	10462	15010
1930	14600	22176
1934	20050	30198
1939	27709	40860

Nejbližším lůžkovým zařízením byla 15 km vzdálená Řádová nemocnice Milosrdných bratří ve Vizovicích.

2 Bat'ova nemocnice

Stavba Bat'ovy nemocnice umožnila ošetrovatelskému poslání rozvíjet se na profesionální úrovni a to v podmínkách evropské kvality. Historie nemocnice je velmi bohatá a vydala by na nejednu knihu, ale zmíním se o ní pouze velmi stručně.

Zdravotní péče ve městě a expanze Baťových závodů byly otcem myšlenky pro výstavbu nemocnice. Za skutečný podnět je považován finanční dar ve výši 1000 000 K, který poskytl pan Tomáš Baťa.⁵

20. února 1927 povolila městská rada ve Zlíně stavbu nemocnice a k tomuto datu byly zahájeny i stavební práce. Rok 1927 neznamenal, že se začínalo s přípravami na papíře, ty už byly hotovy, projednávala se pouze organizace výstavby.⁶

Dlouhou dobu se čekalo na schválení stanov Baťovy nemocnice. Řízení bylo zahájeno 9. dubna 1927 a teprve k datu 20. dubna 1932 pod číslem 15.886/IV-9/32 Zemský úřad v Brně tyto stanovy schválil.⁷

Již od prvopočátku bylo jasné, že se nebude stavět kopie některé ze stávajících nemocnic, právě díky pánům Baťa a Albert. Tomáš Baťa chtěl vybudovat vzorovou nemocnici, která bude sloužit potřebám moderního velkopřemyslu a jeho okolí. MUDr. Bohuslav Albert chtěl z nemocnice učinit centrum sociálně-zdravotní péče, spojit léčebnou péči s preventivní a odstranit dosud panující neefektivní dvojkolejnost. Spojením myšlenek obou pánů, stavebním pojetím a nejmodernějším vybavením vznikla nemocnice, která byla považována za špičkový ústav i v měřítku celoevropském.⁸

Spoluautorem této stavby byl architekt František Lýdie Gahura. Tento zlínský rodák se významně podílel na funkcionalistickém vzhledu města Zlín. Bylo to první město tohoto stylu u nás a je stále předmětem obdivu laické i odborné veřejnosti doma i ve světě.⁹

Pro nemocnici byl vybrán prostor ve východní části města. Od severu byl chráněn lesnatým hřebenem, od jihu řekou Dřevnicí. Bylo s výhodou, že pozemky

---

⁵ WICHEREK, J. Zdravotnictví na Zlínsku ve dvacátých a třicátých letech, *Acta Musealia*, 1992, č. 3, s. 7.

⁶ Tamtéž.

⁷ Tamtéž, s. 8.

⁸ SVOBODNÝ, P., HLAVÁČKOVÁ, L. *Dějiny lékařství v českých zemích*, s. 172.

⁹ [Online]. [cit. 2011-02-10]. Dostupné z URL <<http://www.archiweb.cz/architects.php?type=arch&action=show&id=447>>.

byly ve vlastnictví Baťova podpůrného fondu. V původním návrhu se počítalo s monoblokovou nemocnicí, ale později vyhrálo pavilónové uspořádání.¹⁰

Základní kámen nemocnice byl položen 9. dubna 1927 a k 1. listopadu téhož roku bylo vydáno povolení nemocnici užívat. V této době byla hotova vstupní budova, dva standardní pavilóny a strojovna.¹¹

Nemocnice se dál rok od roku utěšeně rozrůstala. V letech 1934–1936 byla dokončena výstavba nemocnice dle projektu z roku 1927 (viz příl.1, s.73). Nemocnice měla k dispozici 300 lůžek a 7 primariátů: oddělení obecné chirurgie s pododdělením úrazové chirurgie, oddělení chirurgie nemocí břišních a močových, oddělení porodnické a ženských nemocí, oddělení interní, infekční a TBC.¹²

Tím se ale tempo výstavby nezpomaluje a ani nezastavuje. Dochází k dalšímu rozvoji nemocnice včetně nárůstu počtu lůžek. V roce 1940 měla nemocnice už 15 odborných oddělení, jak ukazuje tab. 2.¹³ V roce 1945 nemocnice disponovala kapacitou 500 lůžek.¹⁴

Tab. 2 – Přehled odborných oddělení a jejich představených v roce 1940

I. Chirurgické oddělení	ředitel Dr. Bohuslav Albert
I. Interní oddělení	primář Dr. V. Tolar
II. Chirurgické oddělení	primář Dr. Jan Černošek
II. Interní oddělení	primář Dr. V. Pejše
Oddělení ortopedické	primář Dr. František Račanský
Oddělení stomatologické	primář Dr. František Bartoš
Oddělení porodnicko-gynekologické	primář Dr. Vladimír Král
Oddělení úrazové	primář Dr. A. Dudek
Oddělení ušní, krční a nosní	primář Dr. Jaroslav Křivý
Oddělení dětské	primář Dr. J. Salaquardová
Ústřední laboratoře	Dr. Kamil Kučera
Vědecký ústav pro průmyslové zdravotnictví	Dr. Jan Roubal
Zdravotnická matrika zaměstnanců Baťovy	primář Dr. V. Pejše

¹⁰ BAKALA, J., *80 let Baťovy nemocnice v obrazech, faktech a dokumentech*, s. 22-27.

¹¹ WICHEREK, J. Zdravotnictví na Zlínku ve dvacátých a třicátých letech, *Acta Musealia*, 1992, č. 3, s. 8.

¹² [Online]. [cit. 2011-02-05]. Dostupné z URL <<http://www.zlin.estranky.cz/clanky/novy-zlin/batova-nemocnice-ve-zline.html>>.

¹³ [Online]. [cit. 2011-02-10]. Dostupné z URL <<http://www.staryzlin.cz/batova-nemocnice-80-let.php>>.

¹⁴ [Online]. [cit. 2011-02-05]. Dostupné z URL <<http://www.zlin.estranky.cz/clanky/novy-zlin/batova-nemocnice-ve-zline.html>>.

nemocnice	
Oddělení pro péči o mimoústavní klienty	dozor primář Dr. V. Pejše
Správní administrativní oddělení	V. Kupec

Konec významné éry „v životě nemocnice“ přišel s koncem 2. světové války a po válce. Podniky firmy Baťa se znárodnily a nastala snaha vymazat jméno Baťa z podvědomí společnosti. Stejná negativní pozornost čekala i na primáře MUDr. Bohuslava Alberta.

V roce 1946 se Baťova nemocnice přejmenovala na Zemskou nemocnici.¹⁵

---

¹⁵ BAKALA, J., *80 let Baťovy nemocnice v obrazech, faktech a dokumentech*, s. 71.

3 Ošetřovatelství v Baťově nemocnici ve Zlíně

Musím vzpomenout dvě významné osobnosti, které stály u zrodu profesionálního ošetřovatelství ve Zlíně. Jsou jimi podnikatel Tomáš Baťa a MUDr. Bohuslav Albert (viz příl. 2, s. 74).

Zasloužili se o rozvoj této nelehké profese, byli jejími velkými podporovateli a zastánci. MUDr. Bohuslav Albert o ošetřování nemocných řekl: „Ošetřovatelství jest sice jedna z nejkrásnějších lidských služeb, avšak je velmi odpovědná a namáhavá. Je k ní zapotřebí velké trpělivosti, lásky a sebezapření“¹⁶

3.1 MUDr. Bohuslav Albert

Když byla stržena původní vstupní budova a po čase tam vyrostl plot v podobě souvislé plexisklové stěny se třemi jmény Baťa Albert Gahura, bylo právě jméno Albert pro mne a mé kolegy na pracovišti to neznámé. Až teprve v přípravné etapě této práce, jsem zjistila, o koho vlastně jde a jak velkou zásluhu na nemocnici má (viz příl. 3, s. 75).

Tento úžasný člověk a veliká osobnost mne ohromil tím, jak předběhl svou dobu. Ještě dnes se od něho můžeme učit. Několikrát jsem měla možnost, se sama přesvědčit při studiu archivních materiálů, že některé z dnes nově zaváděných pracovních postupů a činností on již před tím do ošetřovatelské praxe úspěšně zavedl.

Narodil se 6. února 1890 v Kostelci nad Orlicí. Jeho otec František Albert byl rodinným a zámeckým lékařem, taktéž básníkem, spisovatelem a překladatelem. Byl velkým vzorem pro svého syna.

Strýc Eduard Albert byl profesorem na Lékařské fakultě Univerzitní nemocnice ve Vídni, vedl chirurgickou kliniku a byl osobním lékařem Františka Josefa I. Kontakt mezi strýcem ve Vídni a zbytkem rodiny v Čechách byl minimální.¹⁷

---

¹⁶ BARTOŠ, F., ČERNOŠEK, J., aj. *MUDr. Bohuslav Albert: Vzpomínková adresa k padesátinám*, s. 37.

¹⁷ BAKALA, J., *Baťova nemocnice ve Zlíně 1927–2002*, s. 17.

Vystudoval gymnázium v Rychnově nad Kněžnou a pak pokračoval ve studiu na Lékařské fakultě Univerzity Karlovy, kde promoval v roce 1914.¹⁸

Měl štěstí, že se ještě v době studií medicíny, setkal s profesorem MUDr. Rudolfem Jedličkou.¹⁹ Zúčastnil se s ním v roce 1912 pomocné sanitní výpravy v 1. balkánské válce na straně Srbska. Pracoval jako pomocná síla neboli fiškus ve vojenské nemocnici v Bělehradě. Za tuto obětavou práci byl srbským králem vyznamenán Řádem svatého Sávy. Po návratu jej čekal policejní dohled a po vypuknutí 1. světové války povolávací rozkaz. Pracoval jako chirurg na straně Rakouska - Uherska.²⁰

Válka byla pro něho velkou zkušeností, ať už po stránce medicínské či organizační. Balkánský konflikt byl ukázkou úžasné organizace ze strany prof. Jedličky, naopak jako odstrašující příklad sloužila byrokratická a neúčelná organizace rakouských vojenských zdravotních úřadů.²¹

Tyto zkušenosti uplatnil ve Státní nemocnici Mukačevo na Podkarpatské Rusi. Byl tam 23. října 1919 jmenován do funkce ředitele a primáře.²² Předvedl ohromnou odvahu a sílu, když dokázal ve zbídačené části naší tehdejší Československé republiky, zavést dobře fungující nemocnici s erudovaným personálem (viz příl. 4, s. 76).

Nepracoval zde jen jako lékař, ale je popisován jako tzv. zdravotně-sociální administrátor. Byl nehonoraným ředitelem divise červeného kříže na Podkarpatské Rusi. Na jeho popud, ale pod záštitou červeného kříže, vznikaly poradny Ochrany matek a dětí, Slepcký domov, sirotčí akce, zdravotní prázdninové kolonie, akce Péče o mladistvé mrzáky, spolupracoval s Masarykovou ligou proti TBC.²³ Nestačil by mi ani prostor této práce, abych popsala s jakou péčí a odhodlaností bojoval s lidskou bídou v tomto kraji.

Uspořádal zde i sociálně-lékařský sjezd, se všemi atributy, které byly samozřejmostí u podobných akcí ve vyspělejších zemích. Byl vypraven zvláštní vlak do Mukačeva a Jasiny, účelně rozděleny sekce, byla zřízená kartotéková evidence

---

¹⁸ BAKALA, J., *Baťova nemocnice ve Zlíně 1927–2002*, s. 18.

¹⁹ Rudolf Jedlička (1869-1926), přední český chirurg, rentgenolog a radiolog, iniciátor, propagátor a mecenáš řady sociálně-zdravotních aktivit, významně se podílel na založení prvního českého ústavu pro tělesně postižené děti v Praze, který byl na jeho počest nazván Jedličkovým ústavem.

²⁰ BENEŠOVÁ, H. Baťovy broskve, *Reflex*, 2004, č. 20, s. 20-23.

²¹ [Online]. [cit. 2011-02-10]. Dostupné z URL <<http://www.staryzlin.cz/batova-nemocnice-80-let.php>>.

²² BAKALA, J., *Baťova nemocnice ve Zlíně 1927–2002*, s. 18.

²³ BARTOŠ, F., ČERNOŠEK, J., aj. MUDr. Bohuslav Albert: *Vzpomínková adresa k padesátinám*, s. 33-34.

účastníků, atd. Byla vydána publikace z tohoto sjezdu pod názvem „Sborník sociálně-zdravotního sjezdu v Mukačevě“²⁴

Byl osvíceným lékařem, který věděl, že léčba nemocných, nejde bez kvalitního ošetrovatelsko-personálního zázemí. Ošetrovatelka M. Vavřínková, která po jeho boku v nemocnici v Mukačevě, pracovala plných 7 let, vzpomíná: „Byl našim prvním učitelem a průkopníkem ošetrovatelství na Podkarpatské Rusi, kde také zařídil kurzy ošetrovatelské, a snažil se dáti ošetrovatelkám velmi dobrý základ jak po stránce praktické, tak teoretické, zvláště pokud jde o poměr ošetrovatelky k nemocnému. Svou dobrou prací a skutky zanechal v nás ošetrovatelkách v Mukačevě velmi mnoho nezapomenutelných vzpomínek na sebe.“²⁵

Taková osobnost nemohla chybět Tomáši Baťovi při stavbě nemocnice. Dokonale se na něj hodil inzerát, podaný firmou Baťa, který vyšel ve Věstníku českých lékařů dne 3. července 1926 v Praze a byl tohoto znění: „Baťa chce vybudovati závodní nemocnici ve Zlíně, který má 10 000 a bude míti v nejbližší době 20 000 obyvatel. Hledá za primáře mladého, energického lékaře s nejlepšími chirurgickými, gynekologickými a rentgenologickými znalostmi, který je zároveň schopen vybudovati moderní závodní nemocnici s veškerými vymoženostmi dnešní doby.“²⁶ A tak k 1. březnu 1927 MUDr. Albert přešel do služeb Baťových závodů ve Zlíně.²⁷

Nastoupil jako odborný lékařský konzultant pro stavbu nové nemocnice a jako organizátor její zdravotní služby v duchu novodobé medicíny. Stál celých patnáct let ve vedení Baťovy nemocnice a to v letech 1927 až 1931 a od roku 1927 až do roku 1945 zastával funkci primáře chirurgie.²⁸

Jeho vedení budilo v lékařských kruzích pozornost nejen doma, ale i v zahraničí. V červnu roku 1929 se zúčastnil 1. Mezinárodního nemocničního sjezdu v Atlantic City ve Spojených Státech Amerických. Bylo to první setkání zástupců všech národních nemocničních organizací a příbuzných institucí z celého světa. Jednalo se o aktuálních programových i hospodářských otázkách nemocnic a příbuzných institucí. Především byly projednávány ideové směrnice poslání nemocnic. Podrobnou zprávu

---

²⁴ BARTOŠ, F., ČERNOŠEK, J., aj. *MUDr. Bohuslav Albert: Vzpomínková adresa k padesátinám*, s. 35.

²⁵ Tamtéž, s. 38.

²⁶ BAKALA, J., *80 let Baťovy nemocnice v obrazech, faktech a dokumentech*, s. 22.

²⁷ [Online]. [cit. 2011-02-15]. Dostupné z URL <http://neviditelnypes.lidovky.cz/p_spolecnost.asp?r=p_spolecnost&c=A071119_224641_p_spolecnost_wag.>.

²⁸ BAKALA, J., *80 let Baťovy nemocnice v obrazech, faktech a dokumentech*, s. 158-159.

o průběhu sjezdu uveřejnil v časopise Praktický lékař, vydaného 20. července 1929.²⁹ Sjezd znamenal pro jeho práci velké povzbuzení a zadost učinění. Z přednášek jednotlivých účastníků vyplývalo, že mají v některých oblastech zatím zkušenosti pouze na teoretické úrovni, ale ve Zlíně byly některé už zcela běžně praktikovány.³⁰

Další z jeho velmi sympatických předností člověka lékaře, je jeho pohled na osobnost pacienta. Zastával názor: „Lékař má vždy pohlížeti na nemocného jako na nedělitelnou jednotku a osobnost s řadou sociálně zdravotních vztahů, který vyžaduje vždy podrobného vyšetření celkového a všestranného a nikoliv jen obvyklého vyšetření jednostranného a topického.“³¹

V novém Československém státě, ve většině veřejných oblastí, přetrvávala legislativa Rakouska - Uherska, ne jinak tomu bylo ve zdravotnictví. Byla nutná reforma a řešení obtížných problémů zdravotnictví. MUDr. Bohuslav Albert byl blízký spolupracovník JUDr. Richarda Bébra, jehož jméno nesla veškerá prvorepubliková legislativa, týkající se nemocnic a léčebných ústavů.³²

Oba dva stáli u kolébky Společnosti československých nemocnic a časopisu této společnosti Československá nemocnice, který vycházel mezi léty 1928-1954. Patřil k redakčnímu okruhu a přispěvatelům.³³

Napsal celou řadu statí o potřebě reformace zdravotnictví, v kontextu preventivní a sociální medicíny. Je spoluautorem návrhu reformy veřejného zdravotnictví tzv. Albert – Traplův – Nedvědův plán. Tento model si po válce přebralo Rakousko. V Evropské Unii je právě tato země hodnocena ve zdravotnické péči jako jedna z nejlépe si stojících.³⁴

Během 2. světové války byl na nátlak okupantů nucen opustit nemocnici a město Zlín. Spolu s rodinou odjel do Litic, kde působil jako praktický lékař.³⁵ Po osvobození se vrátil do Zlína, ale bylo mu naznačeno, že se s ním dále nepočítá a na svou vlastní žádost odchází ze služeb nemocnice.³⁶ Přestěhoval se do Prahy, kde chvíli působil jako

---

²⁹ ALBERT, B. Ideální a praktické výsledky jednání I. mezinárodního nemocničního sjezdu v Atlantic-City 13-15. června 1929, *Československá nemocnice*, 1929, s. 127-128.

³⁰ BENEŠOVÁ, H. Bařovy broskve, *Reflex*, 2004, č. 20, s. 20-23.

³¹ BARTOŠ, F., ČERNOŠEK, J., aj. MUDr. Bohuslav Albert: *Vzpomínková adresa k padesátinám*, s. 28.

³² SVOBODNÝ, P., HLAVÁČKOVÁ, L. *Dějiny lékařství v českých zemích*, s. 169.

³³ Tamtéž.

³⁴ [Online]. [cit. 2011-02-20]. Dostupné z URL <<http://bakala.bigblogger.lidovky.cz/c/66369/Pohled-na-ceske-zdravotnictvi-zvenci.html>>.

³⁵ BAKALA, J., *80 let Bařovy nemocnice v obrazech, faktech a dokumentech*, s. 62.

³⁶ Tamtéž, s. 65.

ředitel červeného kříže.³⁷ Nakonec pracoval na Karlové univerzitě, kde habilitoval jako docent. Umírá v Praze dne 9. srpna 1952.³⁸

---

³⁷ BENEŠOVÁ, H. Bařovy broskve, *Reflex*, 2004, č. 20, s. 20-23.

³⁸ BAKALA, J., *80 let Bařovy nemocnice v obrazech, faktech a dokumentech*, s. 65.

4 Ošetřovatelský personál

Již za svého pobytu v Mukačevu sepsal MUDr. Bohuslav Albert tzv. Návrh projektu a provozu nemocnice. Tento dokument obsahuje veškeré pokyny k projektu, k provozu, k údržbě, k rozšiřování, k vybavení a personálnímu obsazení nemocnice. Doslovný název některých kapitol zněl: Návrh statutu, Návrh organizačního řádu provozu, Návrh detailního služebního řádu, Návrh systemizace personálu.

Při studiu tohoto dokumentu, jsem se především zaměřila na informace, které jakkoliv souvisely s ošetřovatelským personálem. O ostatních zaměstnancích se zmiňuji jen velmi sporadicky, spíše ze zajímavosti.

Nemocniční personál se dělil do čtyř kategorií a dvou skupin. Lékaři a ošetřovatelky spadali do tzv. přímé skupiny, která je charakterizovaná přímým kontaktem s nemocnými. Úřednictvo a odborný pomocný personál se řadil do nepřímé skupiny. Tato skupina personálu byla nezbytná pro chod nemocnice.³⁹

4.1 Charakteristika a povinnosti ošetřovatelského personálu

V dobách první republiky se v Baťově nemocnici užívalo pojmenování jednotlivých funkcí ošetřovatelského personálu jiné, než na jaké jsme zvyklí dnes. Zavedený model hlavní sestra, vrchní sestra pro každý primariát, staniční sestra na každé oddělení je nám znám asi až od roku 1957. V témže roce končí pojmenování ošetřovatelka a shodně se užívá slova zdravotní sestra.⁴⁰

Každá ošetřovatelka při nástupu do nemocnice, měla přiděleno tzv. sesterské jméno, které zpravidla neodpovídalo jménu křestnímu. Ošetřovatelka měla právo se na výběru tohoto jména podílet. Sesterské jméno se stalo u ošetřovatelek velmi oblíbené a přetrvávalo v Baťově nemocnici až přibližně do šedesátých let 20. století.⁴¹

---

³⁹ MZAB, archivní fond: Baťova nemocnice ve Zlíně. ALBERT, B., Návrh systemizace personálu pro Baťovu veřejnou nemocnici, *Návrhy projektu a provozu*.

⁴⁰ BAKALA, J., *Baťova nemocnice ve Zlíně 1927–2002*, s. 79.

⁴¹ Osobní vzpomínka paní Magdy Moravcové, hlavní sestry Baťovy nemocnice v letech 1953-1988, získána při osobním setkání 9. března 2011.

Všechny ošetřovatelky pracující v Baťově nemocnici byly z řad civilních. Řádové ošetřovatelky v Baťově nemocnici nikdy nepracovaly (viz příl. 5, s. 77).⁴²

4.1.1 Vrchní sestra

Požadavkem do této funkce bylo, aby ošetřovatelka byla diplomovaná, tzn., že v roce 1927 to mohla být jediná absolventka Zemské ošetřovatelské školy v Praze.⁴³ Tato škola byla až do roku 1933 jedinou v naší zemi,⁴⁴ která poskytovala vzdělání českým ženám z řad civilního obyvatelstva, které toužily stát se diplomovanou, dnes bych řekla profesionální, ošetřovatelkou.⁴⁵

Cituji z návrhů úkolů pro tuto funkci od MUDr. Bohuslava Alberta: „Navrhuje se jako bezprostřední představená veškerého na odděleních nemocničních, ve vyšetřovacích a ošetřovacích místnostech, operačních sálech, zaměstnaného ženského personálu. Zprostředkovává styk lékařského personálu s ošetřovatelským personálem, hlavně z hlediska disciplinárního a má být odbornou instruktorkou ošetřovatelek, případně elévek ošetřovatelství.“ Taktéž měla plnit funkci inspektorky pro ženskou část personálu nemocnice.⁴⁶

Byla spolu s vedoucím primářem, I. sekundárním lékařem a administrativním tajemníkem členkou vrchní správy. Tento výkonný orgán nemocnice se pravidelně scházel a hodnotil její činnost.⁴⁷

Obsazení tohoto místa se dělo na podkladě vypsané veřejné soutěže. Výpovědní lhůta byla v délce trvání tří měsíců.⁴⁸

---

⁴² BAKALA, J., *80 let Baťovy nemocnice v obrazech, faktech a dokumentech*, s. 105.

⁴³ Zemská ošetřovatelská škola v Praze zahájila svůj provoz 29. 5. 1916 a byla první civilní českou dvouletou ošetřovatelskou školou u nás.

⁴⁴ Založena a otevřena Krajská ošetřovatelská škola M. R. Štefánika v Turčanském sv. Martině.

⁴⁵ KLEINSCHNITZ, E. Přehled ošetřovatelských škol v ČSR – stav 1. června 1935. *Československa nemocnice*, 1935, s. 133.

⁴⁶ MZAB, archivní fond: Baťova nemocnice ve Zlíně. ALBERT, B., *Návrh systemizace personálu pro Baťovu veřejnou nemocnici, Návrhy projektu a provozu*.

⁴⁷ Tamtéž.

⁴⁸ Tamtéž.

4.1.2 Zástupkyně vrchní sestry

S touto funkcí počítal MUDr. Bohuslav Albert až v okamžiku, kdy bude mít nemocnice nejméně 250 lůžek. Musela být taktéž diplomovanou ošetřovatelkou.⁴⁹

4.1.3 Ošetřovatelky se speciálním určením

Tyto ošetřovatelky pracovaly na sálech jako instrumentářky, porodní asistentky, v ústavní laboratoři jako přijímací ošetřovatelky ovládající jednoduché laboratorní práce, v ambulancích, ve foto a elektrolaboratořích.⁵⁰

Bylo požadováno pouze speciální vzdělání, ošetřovatelka nemusela být diplomovaná, stačil pouze zácvik a kurz. Tento požadavek měl své logické opodstatnění. V těchto letech a ještě dlouho potom, by bylo naprosto nereálné, chtít mít veškerý ošetřovatelský personál diplomovaný, protože brány první a jediné české ošetřovatelské školy opouštěl jen velmi nedostačující počet diplomovaných ošetřovatelek,⁵¹ který nemohl naplnit potřebný stav tohoto personálu ve zdravotnictví.⁵² Výpovědní lhůta byla v délce trvání šesti týdnů.⁵³

4.1.4 Inspekční ošetřovatelky

Byly vedoucí síly na jednotlivých odděleních s ležícími nemocnými. Dohlížely na práci tzv. oddílových ošetřovatelek. Měly zodpovědnost za veškerý inventář na daném oddělení. Nesly zodpovědnost za chorobopisy po dobu hospitalizace nemocného na oddělení.⁵⁴

Zodpovídaly za plnění předpisů a ordinací stanovených při lékařské vizitě. Vedly se záznamy ordinací, které se měly vykonat. Každá splněná ordinace, musela být

---

⁴⁹ MZAB, archivní fond: Baťova nemocnice ve Zlíně. ALBERT, B., Návrh systemizace personálu pro Baťovu veřejnou nemocnici, *Návrhy projektu a provozu*.

⁵⁰ Tamtéž.

⁵¹ Do roku 1920 to bylo 90 absolventek. Další přesné údaje o počtu ošetřovatelek této školy se váží až k létům 1923-1931 a to 316 absolventek a k roku 1935, kdy se statisticky vykazalo 683 absolventek.

⁵² V roce 1935 připadala jedna diplomovaná ošetřovatelka na 122 nemocných, mezinárodní norma doporučovala poměr 1:3-4.

⁵³ MZAB, archivní fond: Baťova nemocnice ve Zlíně. ALBERT, B., Návrh systemizace personálu pro Baťovu veřejnou nemocnici, *Návrhy projektu a provozu*.

⁵⁴ MZAB, archivní fond: Baťova nemocnice ve Zlíně. ALBERT, B., Ukázky návrhů detailních nařízení služebního řádu Baťovy veřejné nemocnice ve Zlíně, Služební řád pro ošetřovatelský personál, *Návrhy projektu a provozu*.

stvrzena podpisem ošetřovatelky, která jí provedla.⁵⁵ Když se v nemocnici a není tomu tak dávno, zaváděl tento staronový postup, nebylo to vlastně nic převratného. Sestry pouze navíc vyfasovaly razítko a spolu se svým podpisem, završily v dokumentaci pacienta svoji odvedenou práci. Jak jsem se mohla přesvědčit, tak tento zcela standardní postup, fungoval již téměř před osmdesáti lety ve zlínské nemocnici. Přestože měl svou logiku a opodstatnění, byl zašlapán a zapomenut.

Zodpovídaly za zásobu léků pro oddělení, které byly uloženy v příruční lékárnice. Stav jednotlivých léků nesměl poklesnout na jednu třetinu předepsané zásoby, ale nebylo ani přípustné, aby množství léků bylo větší než jedna třetina. Musely včas, nejlépe po ranní vizitě, hlásit počet potřebných léků. Lékař dal požadavek prostřednictvím denního „ex. Med.“ pro sklad léků. Ty léky, které nebyly běžnou součástí příruční lékárny (viz příl. 6, s. 78-79), byly předepisovány mimořádně a taktéž na denní „ex. Med.“. Takto vyplněný předpis musela inspekční ošetřovatelka předat na sekretariát ředitelství. Potvrzený ředitelstvím byl následně předán do skladiště léků k vyhotovení. Vychystané léky si inspekční ošetřovatelka vyzvedávala mezi 16-18 hodinou.⁵⁶

Této funkce měly možnost, v rámci kariérního postupu, dosáhnout oddíleňské ošetřovatelky. Výpovědní lhůta byla v délce trvání šesti týdnů.⁵⁷

4.1.5 Oddíleňské ošetřovatelky

Pracovaly na jednotlivých nemocničních odděleních s ležícími nemocnými. Vykonaovaly přímou ošetřovatelskou péči. Jedna ošetřovatelka připadala na deset nemocných a na každé oddělení byly přiděleny tři. Bylo požadováno pouze normální vzdělání. Pravděpodobně to byly z větší části právě ty ošetřovatelky, které se rekrutovaly z řad továrních zaměstnankyň, tzv. elévky ošetřovatelství. Výpovědní lhůta byla v délce trvání šesti týdnů.⁵⁸

---

⁵⁵ MZAB, archivní fond: Baťova nemocnice ve Zlíně. ALBERT, B., Návrh organizačního řádu Baťovy veřejné nemocnice ve Zlíně, Ošetřování ústavních nemocných a propouštění jich ze stavu, *Návrhy projektu a provozu*.

⁵⁶ MZAB, archivní fond: Baťova nemocnice ve Zlíně. ALBERT, B., Ukázky návrhů detailních nařízení služebního řádu Baťovy veřejné nemocnice ve Zlíně, Řád skladiště léčiv a přiděl léků na oddělení, *Návrhy projektu a provozu*.

⁵⁷ MZAB, archivní fond: Baťova nemocnice ve Zlíně. ALBERT, B., Návrh systemizace personálu pro Baťovu veřejnou nemocnici, *Návrhy projektu a provozu*.

⁵⁸ Tamtéž.

4.2 Služební řád ošetřovatelského personálu

Služební řád ošetřovatelského personálu udržoval vysoký stupeň pracovní kázně. Ošetřovatelky pracovaly za velmi přísných podmínek, které částečně vyvažoval plat, který byl dvakrát tak velký než u jiných ústavů.⁵⁹ Služební řád bych přirovnala spíše k vojenskému. Kromě oddané práce pro nemocnici, jim už pro nějaký osobní život, tak jak ho chápeme dnes, nezbýval téměř žádný čas. Přesto byly spokojené a svou práci měly rády a vykonávaly ji svědomitě.⁶⁰

4.2.1 Pracovní doba

Pracovní týden měl šest pracovních dnů od pondělí do soboty. Neděle byla dnem pracovního volna. Dnem pracovního klidu byl označován státní svátek. Zlín byl proslulý svými svátečními prvomájovými oslavami (viz příl. 7, s. 80).

Ošetřovatelky se speciálním určením

Nastupovaly do práce v 8 hodin ráno, vzhledem k pohotovostním službám, byla jejich pracovní doba 10 hodinová. Časový průběh pracovní doby byl následující: od 8 hod. do 13 hod. a 14 hod. do 19 hodin. Druhá možnost časového průběhu pracovní doby mohl být následující: od 8 hod. do 13 hod. a od 14 hod. do 18 hod. a od 19 hod. do 20 hodin. Měly možnost si vybrat z těchto dvou alternativ, ale poslední slovo patřilo představené oddělení. Pohotovostní službu držely ve sváteční dny a v neděli. Rozpis vyhotovovala vrchní sestra a nesměly se po dobu této služby vzdálit z ústavu.⁶¹

---

⁵⁹ BAKALA, J., *Baťova nemocnice ve Zlíně 1927–2002*, s. 81.

⁶⁰ Osobní vzpomínka paní Magdy Moravcové, hlavní sestry Baťovy nemocnice v letech 1953-1988, získána při osobním setkání 9. března 2011.

⁶¹ MZAB, archivní fond: Baťova nemocnice ve Zlíně. ALBERT, B., Ukázky návrhů detailních nařízení služebního řádu Baťovy veřejné nemocnice ve Zlíně, Služební řád pro ošetřovatelský personál, *Návrhy projektu a provozu*.

Ošetřovatelky inspekční

Nastupovaly do služby v 7 hodin ráno. Službu konaly ve všední dny od 7 hod. do 13.30 hod. a od 14.30 hod. do 19 hodin. Ve sváteční dny a v neděli od 7 hod. do 13 hodin.⁶²

Ošetřovatelky oddíleenské (včetně elévek)

Nastupovaly na službu ve dvou skupinách v 6 hod. a v 7 hodin. Jejich pracovní týden vypadal následovně: 4 dny měly 12 hodinové služby, 1 den měly 10 hodinovou službu a 1 den měly 12 hodinovou noční službu. Prvé dva dny pracovaly od 6 hod. do 7.30 hod., od 8.30 hod. do 13hod., od 14 hod. do 19 hod. a od 20 hod. do 21 hodin. Třetí a čtvrtý den začínaly od 7 hod. do 12 hod., od 13 hod. do 18 hod. a od 19 hod. do 21 hodin. Šestý den měly noční službu od 19 hod. do 7 hodin. Pokud byl stav pacientů na oddělení závažný, mohly se výjimečně na oddělení přibrat dvě ošetřovatelky na denní plat na výpomoc (viz příl. 8, s. 81).⁶³

4.2.2 Doba odpočinku

Od ošetřovatelek byl požadován bezvadný zdravotní stav a dobrá pracovní kondice. Jednou z cest k tomuto stavu byl nejméně 8 hodinový spánek. Na lůžku musely být nejpozději ve 22 hodin. Vstávaly v 6 hodin ráno. Výjimku tvořila doba spánku před noční službou, kdy si musely povinně prodloužit svůj spánek do 14. hodiny odpolední, aby byly před službou fit. Noc musely bezpodmínečně trávit v Domově sester.⁶⁴

4.2.3 Vycházky

Byly určeny pro každou kategorii ošetřovatelek zvlášť. Časový harmonogram záležel na pracovním týdnu a pracovní době. Pro všechny platilo stejné jedno pravidlo

---

⁶² MZAB, archivní fond: Bařova nemocnice ve Zlíně. ALBERT, B., Ukázky návrhů detailních nařizení služebního řádu Bařovy veřejné nemocnice ve Zlíně, Služební řád pro ošetřovatelský personál, *Návrhy projektu a provozu*.

⁶³ Tamtéž.

⁶⁴ Tamtéž.

bez výjimky. Vycházky po 22. hodině byly zcela výjimečné a byly povoleny pouze na umělecké, kulturní a vzdělávací akce.⁶⁵

Ošetřovatelky se speciálním určením

Měly volné čtyři neděle a pátou neděli měly vždy službu. Volno měly i o státem uznávaných svátcích, pokud jim nevyšla služba. Ve velmi výjimečných případech, po schválení vrchní sestrou a lékařem a ještě nejméně 24. hodin předem, a pokud to stav oddělení dovolil, mohly mít osobní volno i ve všední den.⁶⁶

Ošetřovatelky inspekční

Měly volno po každé službě, ale nejdéle však do 22 hodiny. V neděli a ve státem uznávaném svátku měly povoleny vycházky od 14 hod. do 22 hodin.⁶⁷

Ošetřovatelky oddíleenské (včetně elévek)

Měly osobní volno každý pátý den mezi 19 hod. a 22 hod., šestý den mezi 15 hod. a 19 hod. a sedmý den mezi 10 hod. a 22 hodinou.⁶⁸

4.2.4 Vystupování ošetřovatelek

Od ošetřovatelek bylo očekáváno bezvadné chování. Musely se příkladně chovat a vystupovat nejen v zaměstnání, ale i mimo něj. Mravní poklesky se netolerovaly. Byly povinny udržovat pořádek a čistotu v práci, ale i v Domově sester. Měly přísný zákaz pánských návštěv. Dovoleny byly návštěvy blízkých příbuzných a to pouze se svolením vrchní sestry prostřednictvím přednosta ústavu. Za žádných okolností se nesměla návštěva zdržet po 22 hodině.⁶⁹

Jakékoliv poklesky proti služebnímu řádu, nedbalé vykonávání povinností byly trestány. Mohly být potrestány trojím způsobem.

- důtkou

---

⁶⁵ MZAB, archivní fond: Baťova nemocnice ve Zlíně. ALBERT, B., Ukázky návrhů detailních nařízení služebního řádu Baťovy veřejné nemocnice ve Zlíně, Služební řád pro ošetřovatelský personál, *Návrhy projektu a provozu.*

⁶⁶ Tamtéž.

⁶⁷ Tamtéž.

⁶⁸ Tamtéž.

⁶⁹ Tamtéž.

- pokutou od 5 Kč do 50 Kč
- výpovědí⁷⁰

Uvádím pár příkladů udělených pokut. Setra Antonie - podala pacientovi oběd před operací 10 Kč. Sestra Pavla – napsala negativní výsledek moče u těhotné a moč nevyšetřila 5 Kč. Sestra Karla – přivedla pacienta s akutní APE pěšky na operační sál 10 Kč. Sestra Zdena – za vzdorné chování vůči staniční sestře 20 Kč. Je pro mne úsměvná uložená nejvyšší možná pokuta 50 Kč. Nebyla udělena za žádný poklesek v ošetrovatelské péči a ani zanedbání povinnosti, ale za drsnost ve výrazech a nepřijatelný způsob mluvení s lékařem. Tato pokuta byla udělena sestře Káji.⁷¹

4.3 První ošetrovatelky

První ošetrovatelky, které nastoupily do Baťovy nemocnice, přišly spolu s MUDr. Bohuslavem Albertem, který si je osobně vybral z řad ošetrovatelek ve Státní nemocnici Mukačevo na Podkarpatské Rusi, kde dlouhá léta působil. Diplomovaná ošetrovatelka Marie Vavřínková na to vzpomíná: „V roce 1927 odchází ředitel Dr. B. Albert do Zlína, aby připravoval návrhy na novou nemocnici. Před odchodem se s ním lékaři i ošetrovatelský personál velmi těžce loučili a pouze čtyři z nás ošetrovatelek jsme měly to štěstí, že jsme s ním mohly pokračovati v práci v nově budované nemocnici ve Zlíně.“⁷²

Tyto ošetrovatelky byly svými schopnostmi a odvedenou službou v náročných pracovních podmínkách dokonale prověřeny. Byly víc než ideální pro nově vznikající nemocnici. Dvě z těchto ošetrovatelek, jmenovitě Marie Albertová, sestra MUDr. Alberta a Marie Vavřínková, působily společně ve funkci vrchní sestry.

⁷⁰ MZAB, archivní fond: Baťova nemocnice ve Zlíně. ALBERT, B., Ukázky návrhů detailních nařízení služebního řádu Baťovy veřejné nemocnice ve Zlíně, Služební řád pro ošetrovatelský personál, *Návrhy projektu a provozu*.

⁷¹ BAKALA, J., *Baťova nemocnice ve Zlíně 1927–2002*, s. 82.

⁷² BARTOŠ, F., ČERNOŠEK, J., aj. MUDr. Bohuslav Albert: *Vzpomínková adresa k padesátinám*, s. 38.

4.3.1 Marie Vavřínková

Narodila se roku 1897 v obci Spytihněv jako nejstarší ze čtyř sester.⁷³ Po absolvování Zemské ošetřovatelské školy v Praze, odjela v listopadu roku 1920 na své první pracovní místo. Po třídní úmorné cestě vlakem, dorazila do zbídačené části tehdejší Československé republiky, na Podkarpatskou Rus a nastoupila do Státní nemocnice Mukačevo. Asi rok pracovala jako diplomovaná ošetřovatelka u lůžka a pak byla zařazena na sál jako instrumentářka (viz příl. 9, s. 82).⁷⁴ Mezi pacienty, o které pečovala v mukačevské nemocnici, byl i známý zbojník Nikola Šuhaj, který se v nemocnici ukrýval před četnictvem, že to byl on, se personál dozvěděl až později, po jeho propuštění. Vyžadoval např. zatemněná okna a vymlouval se, že ho ze světla bolí oči.⁷⁵ Byla na tolik zdatná a schopná, že si ji osobně vybral primář MUDr. Bohuslav Albert, aby s ním spolupracovala v nové nemocnici ve Zlíně (viz příl. 10, s. 83).

V Baťově nemocnici začala svoji novou pracovní kariéru, zastávala funkci vrchní sestry spolu s Marií Albertovou. Užívala sesterské jméno Máňa. Primář MUDr. Jiří Bakala ve své knize 80 let Baťovy nemocnice v obrazech, faktech a dokumentech píše, že tuto funkci zastávala do roku 1931, ale dle osobních vzpomínek neteře p. Vavřínkové, setrvala v této funkci rozhodně déle. Podílela se na rozjezdu nemocnice a jejím dalším bezchybném chodu. Jezdila osobně vyřizovat nemocniční záležitosti na Ministerstvo zdravotnictví v Praze.⁷⁶

Udržovala velmi blízké přátelství s rodinou Tomáše Bati a často je navštěvovala. Neméně vřelý vztah měla s rodinou Albertů. Synovec primáře MUDr. Bohuslava Alberta František Albert Recht jí až do její smrti jezdil pravidelně navštěvovat. Žil ve Skotsku a i po její smrti posílal pravidelně pohlednice rodině její neteři. Byla to moderní a vzdělaná žena. Měla obrovskou knihovnu a kupovala téměř vše, co v té době vycházelo. Vlastnila automobil Praga sportovní typ, červené barvy. Nechala si postavit vilku ve Spytihněvi, od tehdy známého zlínského stavitele Františka Sedláčka. Jezdila pravidelně na dovolené k moři.⁷⁷

⁷³ Osobní vzpomínka p. Marie Psočkové, neteře diplomované ošetřovatelky Marie Vavřínkové, získána při osobním setkání 23. května 2011.

⁷⁴ BARTOŠ, F., ČERNOŠEK, J., aj. *MUDr. Bohuslav Albert: Vzpomínková adresa k padesátinám*, s. 37.

⁷⁵ Osobní vzpomínka p. Marie Psočkové, neteře diplomované ošetřovatelky Marie Vavřínkové, získána při osobním setkání 23. května 2011.

⁷⁶ Tamtéž.

⁷⁷ Tamtéž.

Neteř paní Vavřínkové paní Psočková neví, proč v Bařově nemocnici přestala pracovat, snad byla nemocná, snad to souviselo s blízkým vztahem k rodině Bařů a Albertů. Později nastoupila jako zdravotní sestra do ambulance obvodního lékaře ve Fatře Napajedla, kde pracovala až do důchodového věku. Pak žila se svou neteří nějaký čas na Slovensku a pomáhala jí s dětmi. Zemřela 21. března 1971 na 21. pavilonu Bařovy nemocnice.⁷⁸

4.3.2 Marie Albertová

Marie Albertová byla sestra primáře MUDr. Bohuslava Alberta a přišla do zlínské nemocnice také z Mukačeva spolu se svým nemanželským synem Františkem. Ten v nemocnici vyrostl a měl blízký vztah nejenom k rodině svého strýce, ale i k rodině Marie Vavřínkové. Sestra paní Vavřínkové Boženka (maminka paní Psočkové) se o malého Františka starala do doby, než se vdala.⁷⁹ Sesterským jménem byla Máša a vykonávala funkci vrchní sestry spolu s výše jmenovanou Marií Vavřínkovou. Později se vdala za primáře traumatologie MUDr. W. Rechta. Byl žid, a proto po vypuknutí druhé světové války museli z republiky uprchnout. Po válce se do Zlína vrátili, ale v roce 1948 byli nuceni republiku opustit definitivně.⁸⁰

4.4 Nemocniční personál v číslech

V archivním materiálu „Bařova nemocnice přehledy“ je podrobná tabulka s názvem Číslo z nemocničního provozu. Tato tabulka dává ucelený přehled o počtu ambulantně a ústavně ošetřených pacientů, včetně dalších doplňujících údajů. Jedním z nich je číselný přehled nemocničního personálu. Bohužel je rozdělen pouze na dvě kategorie: lékaře a ostatní ošetrovatelský, pomocný a technický personál.

---

⁷⁸ Osobní vzpomínka p. Marie Psočkové, neteře diplomované ošetrovatelky Marie Vavřínkové, získána při osobním setkání 23. května 2011.

⁷⁹ Tamtéž.

⁸⁰ BAKALA, J., *80 let Bařovy nemocnice v obrazech, faktech a dokumentech*, s. 105.

Údaje o číselném personálním obsazení taktéž uvádí ve své knize Kafková. Čísla za rok 1933 se ale v archivu a v knize rozcházejí, autorka uvádí: “Za pět let existence (v roce 1933) vzrostl počet personálu ze 14 na 100. Byli to: 5 primářů, 13 lékařů, 37 ošetřovatelek, 10 ošetřovatelů a laborantů, 7 zubních instrumentářek, 3 technici a 25 pomocných sil.”⁸¹ V archivních číselných přehledech je tento počet udáván číslem 124 zaměstnanců, z něhož bylo 24 lékařů a 100 ostatních členů personálu.⁸² Je možné, že čísla jsou pořízena k odlišnému datu a taktéž se mohl lišit zdroj informací.

Počet ošetřovatelek v konkrétním roce se mi nepodařilo vždy zjistit. Některé údaje jsem čerpala ze samostatně vydaného článku Čtyři roky práce v Baťově nemocnici od vedoucího primáře MUDr. Bohuslava Alberta, dále z archivních materiálů, které se týkaly příjmů zaměstnanců a kde byl personál rozdělen podle pracovního zařazení.

Číselný přehled o nemocničním personálu mezi roky 1927-1946 jsem shrnula do následující tab. 3.⁸³

Tab. 3 – Číselný přehled nemocničního personálu v rozmezí let 1927-1946

	Ošetřovatelský, pomocný a technický personál	Lékařský personál	Celkový počet personálu ke konci roku	Ošetřovatelky
1927	12	2	14	3 nebo 4
1928	41	5	46	23
1929	53	6	59	25
1930	60	9	69	30
1931	73	15	88	35 k 31.3.
1932	81	18	99	
1933	100	24	124	37?
1934	125	33	158	
1935	147	39	186	
1936	175	46	221	

⁸¹ KAFKOVÁ, V. *Z historie ošetřovatelství*, s.24.

⁸² Srov. MZAB, archivní fond: Baťova nemocnice ve Zlíně. Čísla z nemocničního provozu, *Baťova nemocnice přehledy*.

⁸³ MZAB, archivní fond: Baťova nemocnice ve Zlíně. Čísla z nemocničního provozu, *Baťova nemocnice přehledy*.

1937	200	53	253	
1938	207	59	266	
1939	234	68	302	
1940	272	68	340	
1941	316	73	389	
1942	364	68	432	
1943	441	63	504	
1944	430	53	483	31
1945	371	45	416	
1946	364	54	418	

4.4.1 Rok 1944

Jenom na okraj bych chtěla ukázat, kolik informací jsem vyčetla z ročních příjmů zaměstnanců Baťovy nemocnice.

Například v roce 1944 byl vykazován plat 31 ošetřovatelkám, věkového průměru 24,7 let. Čtyři ošetřovatelky, jmenovitě Rozumová Věra 40 let, Vejvodová Emílie 32 let, Mikulíková Vlasta 39 let, Švagerová Zdenka 29 let, nesou v kolonce práce označení vrchní sestra. Je jim vykazován stejný týdenní plat a to 465 Kč, rozdíl je pouze ve výši prémie. Sestře Rozumové jsou uznány prémie nejvyšší a to 450 Kč týdně, sestra Vejvodová a Mikulíková dostávají shodně 400 Kč týdně a 350 Kč týdně dostává sestra Švagerová. Všechny čtyři pobíraly plat i v roce 1941, 1942 a 1943. Dalším čtyřem ošetřovatelkám je vykazován příplatek na diplom ve výši 200 nebo 300 Kč, a proto si myslím, že se jednalo o diplomované ošetřovatelky. Navíc tři z nich pobíraly inventární příplatek ve výši 200 Kč. Jedna ošetřovatelka příplatek na diplom nepobírala, ale byl jí vykazován inventární příplatek. Z toho, co jsem se o ošetřovatelkách z této doby dozvěděla, se domnívám, že se jednalo buď o inspekční dnešní staniční sestry, nebo o instrumentářky. Platy ošetřovatelek se pohybovaly mezi 150 až 450 Kč týdně. Prémie jim byly přiznány ve výši 50 nebo 100 Kč týdně a to ne všem.⁸⁴

⁸⁴ MZAB, archivní fond: Baťova nemocnice ve Zlíně. Návrhy příjmů zaměstnanců, *Baťova nemocnice přehledy*.

5 Zdravotně-sociální péče

Nová Československá republika, která vznikla v roce 1918, měla před sebou řadu problémů, které musela řešit, včetně úskalí v oblasti zdravotnictví. Zdravotní stav obyvatelstva, byl v mnoha směrech neutěšený. Zdraví občana bylo, krom obecně známých faktorů, ovlivňováno i ekonomickou a sociální situací a místem pobytu. Panovaly rozdílné podmínky mezi obyvateli měst a venkova, mezi západní a východní části území státu. Špatné sociální poměry, nedostatečné hygienické podmínky, podvýživa některých vrstev společnosti před válkou a válečné útrapy měly za následek to, že obyvatelstvo bylo více napadáno infekčními nemocemi, tuberkulózou, značně se rozšířily pohlavní nemoci. Mezi zdravotně-sociální problémy se na jedno z prvních míst zařadil alkoholismus. V kojenecké úmrtnosti jsme byli na chvostu Evropy.⁸⁵

Postupem času se ale začaly zlepšovat hygienické a sociální podmínky, rozvíjela se zdravotní péče a zaváděly se nové léčebné postupy a metody, což mělo za následek částečné zlepšení zdravotního stavu obyvatelstva a prodloužení délky života.⁸⁶

Reformy ve zdravotnictví směřovaly k tomu, aby nemocnice měla široké zdravotnické poslání. Měla sloužit jako centrum léčebné i preventivní péče a plnit poslání sociálně-zdravotnické: „Nová nemocnice nechce jen léčit nemoc, nýbrž celého člověka jako ohroženou jednotku kolektivu rodiny, pracovní skupiny, obce a národa. Proto dnes již nekončí služba nemocnice u brány ústavu, kde se dříve lékař i ošetřovatelka rozloučili s rekonvalescentem a uzavřeli jeho chorobopis. Nová nemocnice si uvědomila, že ozdravený nemocný, tj. rekonvalescent, nevrací se většinou do svého prostředí vybaven všemi znaky zdraví. Naopak vyžaduje většinou ještě další péči.“⁸⁷

---

⁸⁵ SVOBODNÝ, P., HLAVÁČKOVÁ, L. *Dějiny lékařství v českých zemích*, s. 158-159.

⁸⁶ Tamtéž, s. 160.

⁸⁷ RIPKOVÁ, A. Poslání ošetřovatelky při vztahu nemocnic k okolí, *Československá nemocnice*, 1935, s. 159.

5.1 Personál ve zdravotně-sociální péči

„ČSR nutně potřebuje, aby počet jeho školených sester rychle vzrostl a to nejen pro službu nemocniční, ale i pro veřejnou sociálně-zdravotní. Této potřebě nutně vyhověti, má-li obyvatelstvo v nejbližších letech poznati důležitost a cenu zdravotních opatření.“⁸⁸

Tuto službu zastávaly tři odlišné skupiny pracovníků:

- Diplomované sestry, které měly malou zkušenost v sociálně-zdravotní péči. V roce 1934 jich v této sféře pracovalo asi 150. Třetina z nich absolvovala pokračovací kurs sociálně-zdravotní péče. Obsazovaly převážně vedoucí místa.
- Sociální pracovníce s krátkým nebo žádným ošetrovatelským výcvikem. V roce 1934 jich v této sféře pracovalo asi 450.
- Pracovníce částečně vycvičené v některém speciálním oboru, ale jejich počet nebylo možné zjistit.⁸⁹

5.1.1 Sociální pracovníce

Sociální pracovníce byla v ČSR v roce 1934 plně kvalifikovaná pro sociální práci.⁹⁰ Uplatňovaly se v chudinské, zdravotní a bytové správě, na živnostenských úřadech, soudech pro mládež, v dobročinných organizacích, v sirotčincích.⁹¹

Rozpor nastával často v tom, že byla od ní požadována tatáž práce jako od kvalifikované ošetrovatelky a byla s ní i zaměňována. Důvodem bylo, že nebyly tyto profese pracovní a kompetenčně v našem státě vymezeny.⁹²

V roce 1934 se dívky na svou budoucí profesi, připravovaly na těchto sociálních školách:

- Vyšší škola sociální péče v Praze.
- Krajská škola sociální péče v Turčanském sv. Martině.
- Sociální škola Vesny v Brně.⁹³

---

⁸⁸ GOFF, H. A. Ošetrovatelství v Československu, *Československá nemocnice*, 1934, s. 247.

⁸⁹ Tamtéž, s. 246.

⁹⁰ Tamtéž, s. 244.

⁹¹ KUTNOHORSKÁ, J. *Historie ošetrovatelství*, s. 80.

⁹² GOFF, H. A. Ošetrovatelství v Československu, *Československá nemocnice*, 1934, s. 244.

⁹³ Tamtéž.

Alice Masaryková se zasloužila o otevření Vyšší školy sociální péče v Praze a vypracovala oficiální stanovy této školy. Byla průkopnicí vzdělávání sociálních pracovníků u nás.⁹⁴

Sociální školy požadovaly od uchazeček vyšší všeobecné vzdělání, v délce trvání 10–12 let, než školy ošetřovatelské. Studium bylo dvouleté a byly jim poskytnuty čtyřměsíční prázdniny. V osnovách chyběly jakékoliv klinické předměty.⁹⁵ Důraz byl kladen na tyto předměty: sociální hygiena, psychologie, zdravotní věda, matematika, stenografie, národní hospodářství, veřejné, rodinné a trestní právo, psaní na stroji, vedení domácnosti, ruční výcvik.⁹⁶ Po ukončení studia se mohly samy svobodně rozhodnout, kde se uplatní, nebyly vázány žádnou smlouvou.⁹⁷

5.1.2 Sociálně zdravotní sestra, ošetřovatelka

Sociálně-zdravotní sestra, dle dobového označení, byla ošetřovatelka, která ovládala zdravotní péči léčebnou a preventivní, sociální hygienu, propagaci zdravotních zásad a ošetřovatelskou službu v domově nemocného.⁹⁸

Někteří v naší republice zastávali názor, že nemáme plně kvalifikovaných ošetřovatelek, které by zastávaly sociálně-zdravotní službu, ale Hazel Avis Goff⁹⁹ s tímto prohlášením nesouhlasila. Ve své zprávě o stavu československého ošetřovatelství v roce 1934 uváděla, že v této sféře pracuje asi 150 diplomovaných sester a že každá ošetřovatelka, která vykonává návštěvy doma, asistuje v dispenzářích a poradnách, se musí považovat za sociálně-zdravotní sestru.¹⁰⁰

MUDr. Arn Ripková¹⁰¹ vypracovala ucelený standard práce a následného vzdělávání pro nemocniční ošetřovatelky, včleněné do sociálně-zdravotního poslání nemocnice pod názvem Poslání ošetřovatelky při vztahu nemocnic k okolí. Tuto zprávu přednesla na mezinárodním sjezdu nemocnic v Římě v roce 1935, v tiskové podobě vyšla v časopise *Československá nemocnice* v témže roce.

⁹⁴ KUTNOHORSKÁ, J. *Historie ošetřovatelství*, s. 78-80.

⁹⁵ GOFF, H. A. Ošetřovatelství v Československu, *Československá nemocnice*, 1934, s. 245.

⁹⁶ KUTNOHORSKÁ, J. *Historie ošetřovatelství*, s. 80.

⁹⁷ GOFF, H. A. Ošetřovatelství v Československu, *Československá nemocnice*, 1934, s. 245.

⁹⁸ Tamtéž, s. 243.

⁹⁹ Hazel Avis Goff, diplomovaná ošetřovatelka, člen zdravotní sekce Společnosti národů v Ženevě, zabývala se ošetřovatelskými poměry v evropských zemích.

¹⁰⁰ GOFF, H. A. Ošetřovatelství v Československu, *Československá nemocnice*, 1934, s. 243.

¹⁰¹ Arn Ripková, lékařka a primářka dětského oddělení v Bařově nemocnici ve Zlíně v letech 1934-1936.

Charakterizovala sociálně-zdravotní ošetřovatelku jako sestru, která vykonává extramulární nemocniční službu, je spojkou mezi pacientem a okolím, reprezentovaným rodinou, pracovním prostředím, sociálním pojištěním, dobrovolnými sociálně-zdravotními institucemi. Pečuje o pacienta, ale také zajišťují jeho styk s rodinou a rodiny s ústavem.¹⁰²

Podléhaly kontrole organizacím, pro které pracovaly, byly to především: Československý červený kříž, poradna Našim dětem, Masarykova liga proti TBC.¹⁰³

Pracovní týden byl v délce 40-44 hodin. Měly nárok na 3-4týdenní dovolenou. Pouze Československý červený kříž poskytoval svým zaměstnankyním uniformu.¹⁰⁴

V roce 1930 byla ministrem veřejného zdravotnictví schválena Státní škola pro sestry sociální a zdravotní péče při Státním zdravotním ústavu v Praze. Měla sloužit k výcviku sociálně-zdravotních sester. Byla to pozdější Masarykova státní škola zdravotní a sociální péče.¹⁰⁵

5.2 Sociálně-zdravotní činnost v Baťově nemocnici

Sociálně-zdravotní systém, který byl nastaven ve Zlíně, díky pánům Baťa Albert, znatelně předběhl svou dobu.¹⁰⁶

Tento systém péče sloužil nejenom ku prospěchu zaměstnanců Baťových závodů, ale i obyvatelům Zlína a okolí, tedy pro širokou veřejnost.

Spadala sem zdravotní matrica, poradenská činnost pro nemocenskou pojišťovnu, několik zdravotních poraden, ortopedická spolupráce nemocnice a továrny při výrobě obuvi a péči o nohu, služba první pomoci, spolupráce s Masarykovou ligou proti tuberkulóze a s Československým červeným křížem, atd.¹⁰⁷

Baťova nemocnice byla jedním z článků v sociálně-zdravotní politice města Zlín. Byly zde provozovány tzv. Sociálně-zdravotní akce v provozu Baťovy nemocnice. Což

¹⁰² RIPKOVÁ, A. Poslání ošetřovatelky při vztahu nemocnic k okolí, *Československá nemocnice*, 1935, s. 161.

¹⁰³ GOFF, H. A. Ošetřovatelství v Československu, *Československá nemocnice*, 1934, s. 246.

¹⁰⁴ Tamtéž, s. 246.

¹⁰⁵ Tamtéž, s. 244.

¹⁰⁶ BAKALA, J., *Baťova nemocnice ve Zlíně 1927- 2002*, s. 43.

¹⁰⁷ [Online]. [cit. 2011-02-05]. Dostupné z URL <<http://www.zlin.estranky.cz/clanky/novy-zlin/batova-nemocnice-ve-zline.html>>.

byl souhrnný název pro zdravotní ambulance provozované Baťovou nemocnicí, ale financovány z peněz Baťova podpůrného fondu.

Nemocnice také čile spolupracovala s několika zdravotně-sociálními organizacemi. Primář MUDr. Bohuslav Albert doslova vytvářel podmínky pro tuto spolupráci: „Propůjčovati dobrovolným institucím sociálně-zdravotním bezplatně k použití, dle zvláštních, případ od případu k tomu cíli zjednaných úmluv, místnosti a zařízení k provozu poraden sloužících k potírání sociálních chorob a bude svým lékařským i ošetrovatelským personálem i administrativním aparátem této činnosti uvedených institucí nápomocna.“¹⁰⁸

5.2.1 Sociálně-zdravotní akce v provozu Baťovy nemocnice

Vycházela jsem z archivních materiálů, ve kterých byly tyto sociálně-zdravotní akce pololetně shrnovány. K těmto přehledům byly vždy připojovány návrhy předpokládaných finančních výdajů na následující pololetí. Bylo očividné, že tyto náklady se závratně rok od roku navyšovaly. Na pokrytí této činnosti v roce 1935 stačila částka ve výši 41 326 Kč, ale v roce 1940 se tato částka vyšplhala již na 2 301 881 Kč.¹⁰⁹

Inspekční ošetrovatelky na jednotlivých odděleních nemocnice měly výchovnou a evidenční činností podporovat práci sociálních pracovníků, popřípadě sociálně-zdravotních sester. Pacienty hospitalizované s nemocí, která spadala pod konkrétní zdravotní poradnu, musela hlásit.¹¹⁰

Neuvedla jsem veškeré sociálně-zdravotní akce, ale pouze ty, které se ve svých přehledech o profesi ošetrovatelky jakýmkoliv způsobem zmiňovaly.

Opětné prohlídky zaměstnanců Baťových závodů

Zdravotní prohlídky všech zaměstnanců, byly prováděny v intervalu nejméně jednou za dva roky. Vyšetřovalo se až 350 zaměstnanců týdně, tzn. 9100 za pololetí.¹¹¹

---

¹⁰⁸ MZAB, archivní fond: Baťova nemocnice ve Zlíně. ALBERT, B., Návrh statutu Baťovy veřejné nemocnice, *Návrhy projektu a provozu.*

¹⁰⁹ MZAB, archivní fond: Baťova nemocnice ve Zlíně. *Sociálně-zdravotní akce v provozu Baťovy nemocnice.*

¹¹⁰ MZAB, archivní fond: Baťova nemocnice ve Zlíně. ALBERT, B., Návrh systemizace personálu pro Baťovu veřejnou nemocnici, *Návrhy projektu a provozu.*

¹¹¹ MZAB, archivní fond: Baťova nemocnice ve Zlíně. *Sociálně-zdravotní akce v provozu Baťovy nemocnice.*

Péče o dítě

Týdenní příspěvek pro ošetřovatelku činil 360 Kč a to včetně bytu a stravy. Jen pro srovnání týdenní příspěvek odborného lékaře činil 940 Kč, sekundárního lékaře 530 Kč a externího lékaře 485 Kč. Prováděly se skiaskopie, RTG vyšetření, odběry krve.¹¹²

Porodní péče o těhotné a rodičky

Sociální pracovnice, nebo porodní asistentky z nemocnice docházely do domácího prostředí těhotné. V rámci preventivní péče, do které spadala pravidelná prohlídka v ústřední ambulanci, poučovaly budoucí rodičku o předporodní hygieně.¹¹³

Poradna pro otázky z pracovního lékařství

Týdenní příspěvek pro ošetřovatelku činil 350 Kč.¹¹⁴

Poradna proti TBC

Týdenní příspěvek pro ošetřovatelku činil 350 Kč.¹¹⁵

Poradna pro pohlavní nemoci

Týdenní příspěvek pro ošetřovatelku činil 350 Kč.¹¹⁶

Poradna pro duševní hygienu

Týdenní příspěvek pro ošetřovatelku činil 200 Kč. Pololetní finanční kalkulace pro tuto poradnu počítala s náklady za odběr krve na BWR v počtu 200x a na odběr mozkomíšního moku v počtu 100x.¹¹⁷

Poradna pro sportovce

Týdenní příspěvek pro ošetřovatelku činil 100 Kč. Provoz ambulance byl zajištěn jednou týdně.¹¹⁸

---

¹¹² MZAB, archivní fond: Baťova nemocnice ve Zlíně. *Sociálně-zdravotní akce v provozu Baťovy nemocnice.*

¹¹³ Tamtéž.

¹¹⁴ Tamtéž.

¹¹⁵ Tamtéž.

¹¹⁶ Tamtéž.

¹¹⁷ Tamtéž.

¹¹⁸ Tamtéž.

Akce dárců přežívající krve

Ošetřovatelka byla součástí pracovního týmu. Každý dárců musel absolvovat tato vyšetření: lékařské vyšetření, skiaskopii, vyšetření moče, měření teploty, vyšetření krve na BWR, laboratorní vyšetření na krevní skupiny A a B. Jen pro zajímavost bych chtěla uvést, že odběr krve byl placený, byla stanovena částka za 1ccm ve výši 1 Kč. Jeden odběr byl asi přibližně o objemu 300 ccm krve.¹¹⁹

Péče v rodinách

Tato služba počítala se čtyřmi návštěvními sestrami a sociálními pracovníci. Tyto sestry se odlišovaly ve výši týdenního příspěvku, který u jedné činil 450 Kč a u zbývajících tří byl ve výši 350 Kč. Na osobním oddělení měly k dispozici vůz.¹²⁰

Zdravotní dozor u mladých mužů a žen

Týdenní příspěvek pro ošetřovatelku byl ve výši 350 Kč. Práce byla určena pro čtyři ošetřovatelky, dva laboranty a dvě uklízečky a spočívala v dozoru ubytovaných na internátě. Ošetřovatelky měly k dispozici ošetřovnu zřízenou ve volné místnosti.¹²¹

Biotypologická stanice (konstituční výzkum, lékařská statistika)

Týdenní příspěvek pro ošetřovatelku za dírkování byl ve výši 320 Kč a pro ošetřovatelku administrativní 350 Kč.¹²²

5.2.2 Baťův podpůrný fond

Baťův podpůrný fond byl založen roku 1928 jako fond sociální. Zdrojem příjmů tohoto fondu byly dary, výnosy ze zemědělského a lesního hospodářství, nájemné z obytných domů, pokuty zaměstnanců a příspěvky firmy.¹²³

Byly z něj poskytovány finance na podporu krachujícím živnostníkům, na příspěvky zaměstnancům pro zlepšení životní úrovně a na nejrůznější sociálně-

---

¹¹⁹ MZAB, archivní fond: Baťova nemocnice ve Zlíně. *Sociálně-zdravotní akce v provozu Baťovy nemocnice.*

¹²⁰ Tamtéž.

¹²¹ Tamtéž.

¹²² Tamtéž.

¹²³ BAKALA, J., *Baťova nemocnice ve Zlíně 1927-2002*, s. 99-100.

zdravotní účely. Z těchto prostředků bylo čerpáno na stavby rodinných domků, internátů, škol, nemocnice apod.¹²⁴

Byl to způsob hospodaření s penězi, které nebyly ve formě daní odváděny do státní pokladny, ale zůstávaly v regionu a sloužily pro jeho potřebu a rozvoj.¹²⁵

---

¹²⁴ BAKALA, J., *Baťova nemocnice ve Zlíně 1927-2002*, s. 99-100.

¹²⁵ Tamtéž.

6 Zdravotně-výchovná činnost

Zdravotně-výchovná činnost šla ruku v ruce spolu s ošetřovatelskou, ale taky lékařskou péčí o nemocné. Byl to nejekonomičtější způsob, jak se mohl personál do výchovy zapojit. Všichni zaměstnanci nemocnice byli nositeli zdravotní kultury.¹²⁶

Osvětová práce ošetřovatelek musela být vedena a podporována lékařem. Ošetřovatelka se nejlépe hodila pro tuto činnost, protože její kontakt s nemocným byl nejtěsnější.¹²⁷

Lékař pokud neměl dostatek času na koncipování přednášek, mohl využít službu zdravotně-výchovného a propagačního oddělení Státního zdravotního ústavu v Praze. Pokud o to požádal, dostal k dispozici seznam materiálů, z nichž si mohl vybrat a následně zdarma zapůjčit přednášky, diapozitivy, letáčky, plakáty a brožurky.¹²⁸

Zdravotně-výchovná činnost byla doslovně charakterizována a odůvodňována: „V prvním počátku svého pobytu v nemocnici jest pacient spíše egocentrický, a zdravotní výchova by v tu dobu padala na neúrodnou půdu. Postupně však stoupá zájem o okolí, ostatní nemocné a nemoci, souběžně s tím, jak se jeho případ vyjasňuje. A tu je pacientovo uzpůsobení mysli v příznivém stavu pro poučení, které má pro další život větší a trvalejší význam nežli poučení získané za všedních okolností. Na ponaučení v nemocnici se tak snadno nezapomíná. Bývalí pacienti by si přinášeli dobré zrnko zdravotních vědomostí do života. Stávali by se rozsěvači hygienické osvěty, kterou jim vnukl nejen režim nemocnice, ale i systematická organizace zdravotní výchovy v ústavu.“¹²⁹

Touto činností byla Baťova nemocnice víc než proslulá.

---

¹²⁶ KLÍMOVÁ-FÜGNEROVÁ, J. V každém nemocničním ústavu je třeba zdravotní výchovy, *Československá nemocnice*, 1935, s. 227-228.

¹²⁷ Tamtéž.

¹²⁸ Tamtéž.

¹²⁹ Tamtéž.

6.1 Zdravotně-výchovná činnost ošetřovatelek Baťovy nemocnice

MUDr. Bohuslav Albert přesně do detailu navrhl a popsal systém zdravotně-výchovné činnosti pro personál Baťovy nemocnice.

K běžným a samozřejmým povinnostem jednotlivých členů personálu patřilo vzdělávat se v této problematice. Studovat odborné spisy a publikace.¹³⁰

Ponaučování měli provádět dvojím způsobem: „Drobnou uvědomovací a vzdělávací prací všech zúčastněných činitelů u ambulantních i ústavních nemocných. Systematickou přednáškovou a výstavní činností, pořádanou jak s ohledem na frekventanty ústavu, tak i pro širší veřejnost.“¹³¹

Lékař a sestra při kontaktu s nemocnými, měli využít každé vhodné příležitosti k smysluplnému rozhovoru. Klást důraz na dodržování nemocničního řádu. Měli jednoduchou a srozumitelnou formou nemocným vštěpovat zásady osobní hygieny, mytí rukou, výměny spodního prádla. Poukazovat na důležitost správné a vyvážené stravy. Bojovat proti alkoholu. Poučovat o zásadách první pomoci.¹³²

Baťova nemocnice byla proslulá svou výchovou v péči o dutinu ústní. Každý nemocný musel mít svůj kartáček, nemajetným byl poskytnut zdarma. Mnohdy to byl vůbec první kartáček v jejich životě. Byli vedeni k pravidelnému čištění zubů a kloktání.¹³³

Nemocným byly doporučovány vhodné publikace z nemocniční knihovny a to nejen zábavné, ale i populárně naučné. Na každém oddělení musel viset jmenný seznam knihovny. Inspekční ošetřovatelka zajišťovala tuto službu nemocným upoutaných na lůžko. Nemocnice odebírala periodika různých zdravotně-sociálních a tělovýchovných institucí, které byly nemocným k dispozici v denních místnostech.¹³⁴

Uvádím tituly, které si nemocniční knihovny mohly zařadit do svého fondu v roce 1935: Löbl – Nemějte strach, Boigey – Padesátka, věk kritický, Laneová –

¹³⁰ MZAB, archivní fond: Baťova nemocnice ve Zlíně. ALBERT, B., Zdravotně-výchovná činnost ústavu. Kooperace s pomocnými institucemi, *Návrhy projektu a provozu*.

¹³¹ Tamtéž.

¹³² Tamtéž.

¹³³ KLÍMOVÁ-FÜGNEROVÁ, J. V každém nemocničním ústavu je třeba zdravotní výchovy, *Československá nemocnice*, 1935, s. 227-228.

¹³⁴ MZAB, archivní fond: Baťova nemocnice ve Zlíně. ALBERT, B., Zdravotně-výchovná činnost ústavu. Kooperace s pomocnými institucemi, *Návrhy projektu a provozu*.

Kouzlo ladné postavy, Pauchet – Uchovejte si zdraví a mládí, Brdlík – Dítě kojenec, Ostrčil – Hygiena ženy.¹³⁵

V neděli (bohužel už nebylo možné zjistit kterou, protože text už byl špatně čitelný) dopoledne od 10 do 11 hodin se pro širokou veřejnost pořádaly bezplatně přednášky s demonstrací preparátů a schémat. Byla tu i možnost promítnout film. Účast nemocných, kterým to zdravotní stav dovolil, byla povinná. Nemocniční personál, který neměl službu, se musel taktéž povinně přednášek účastnit. Přednášející byli z řad ústavních zaměstnanců, ale i dobrovolníci působící ve zdravotně-sociálních a výchovných spolcích např. Československý Červený kříž, Ochrana matek a dětí, Abstinenční svaz, Masarykova liga proti tuberkulóze, Spolek pro potírání pohlavních nemocí, atd.¹³⁶

Chodby, čekárny, denní místnosti mohly zdravotně-sociální a výchovné spolky využít ke své osvětové činnosti. Bylo jim zde po schválení dovoleno vyvěsit plakáty, obrazy, diagramy a cokoliv co nemocné, ale i personál nabádalo k ochraně a posilování zdraví.¹³⁷

---

¹³⁵ KLÍMOVÁ-FÜGNEROVÁ, J. V každém nemocničním ústavu je třeba zdravotní výchovy, *Československá nemocnice*, 1935, s. 227-228.

¹³⁶ MZAB, archivní fond: Baťova nemocnice ve Zlíně. ALBERT, B., Zdravotně-výchovná činnost ústavu. Kooperace s pomocnými institucemi, *Návrhy projektu a provozu*.

¹³⁷ Tamtéž.

Empirická část

7 Metodika

7.1 Metoda výzkumu

Bakalářskou práci jsem zpracovala kvalitativní vědeckou metodou, která je charakterizována systematickým sběrem dat a v centru výzkumné pozornosti je člověk, v mém případě ošetřovatelka. Byla to metoda velmi náročná na čas a na zpracování. Důvody pro výběr kvalitativní vědecké metody byly následující: zpracovat zadané téma touto metodou, bylo vhodnější a umožnilo mi sesbírat detailní informace a data, které bych kvantitativní metodou nezískala. Kvalitativní metoda pracuje se slovy, je tvůrčí a kreativní.¹³⁸

V bakalářské práci jsem použila dvě procedury výzkumu, které na sebe navzájem navazují a dověří tak celkový obraz bakalářské práce.

V teoretické části bakalářské práce jsem pracovala procedurou heuristické analýzy, kdy značná část přípravných prací probíhala v badatelně Moravského zemského archivu Brno, pracoviště Zlín, studiem a analýzou dokumentů archivního fondu Baťovy nemocnice. Neméně důležitá pro mou práci byla studie a analýza článků dobového časopisu Československá nemocnice, jehož kompletní výtisky jsou ve fondu Národní lékařské knihovny. Taktéž jsem čerpala z knih, zapůjčených z knihovny v Baťově nemocnici a v malé míře jsem využila internetové zdroje. V této části jsem ještě použila jako techniku výzkumu rozhovor. Využila jsem jej k zmapování životních osudů prvních ošetřovatelek. Byla to metoda nestrukturovaného rozhovoru. Neměla jsem dopředu stanovený okruh otázek, ale chtěla jsem získat co nejvíce informací o těchto ošetřovatelkách.¹³⁹

V empirické části jsem využila metody polostandardizovaného rozhovoru, který sloužil k zmapování profesního životopisu dotazovaných sester. Měla jsem připravené stejné výchozí schéma otázek pro všechny respondentky.¹⁴⁰

---

¹³⁸ KUTNOHORSKÁ, J. *Výzkum v ošetřovatelství*, s. 22-27.

¹³⁹ KUTNOHORSKÁ, J. *Výzkum v ošetřovatelství*, 38-41 .

¹⁴⁰ Tamtéž.

7.2 Výzkumné cíle a otázky

Hlavní výzkumná otázka:

- Úroveň ošetrovatelské péče v Baťově nemocnici ve Zlíně, její organizace a společenské a sociální postavení ošetrovatelek v systému zdravotní péče v Baťově nemocnici.

Dílčí výzkumné otázky teoretické části:

Na základě informací, získaných předvýzkumem, jsem pro teoretickou část stanovila tyto cíle:

- Popsat okolnosti, kterými byla na svém začátku ovlivněna ošetrovatelská profese v Baťově nemocnici ve Zlíně.
- Získat ucelené informace o ošetrovatelském personálu v Baťově nemocnici ve Zlíně.
- Koncipovat životopisy prvních vrchních ošetrovatelek Baťovy nemocnice ve Zlíně.
- Popsat zdravotně-sociální a zdravotně-výchovnou činnost ošetrovatelek v Baťově nemocnici ve Zlíně a stručně nastínit tyto činnosti i v naší republice.

Dílčí výzkumné otázky empirické části:

Na základě informací, získaných předvýzkumem, jsem pro empirickou část stanovila tyto cíle:

- Sociální postavení sester v prvních letech činnosti Baťovy nemocnice.
- Biografický příběh hlavních sester v Baťově nemocnici.

7.3 Charakteristika souboru respondentů

Respondentky byly bývalé hlavní sestry, které vedly toto zdravotnické zařízení v letech 1953-2010. Jejich výpověď měla profesní charakter.

Výpověď respondentky paní Psotkové, byla biografickým příběhem její tety, diplomované ošetrovatelky Marie Vavřínkové.

7.4 Organizace výzkumu

Nejprve jsem si nechala zpracovat rešerži na klíčová slova: diplomovaná ošetrovatelka, Baťova nemocnice, MUDr. Bohuslav Albert a současně jsem si zpracovala vlastní rešerši. Obě jsem porovнала a soupis záznamů dokumentů profesionální rešerše nesplnil moje očekávání, protože byl nedostačující. Především záznamy ke klíčovému slovu diplomovaná ošetrovatelka byly pouze obecné a nic nenaznačovaly o této profesi ve Zlíně. Celou práci jsem postavila na vlastní rešerši, která čerpala z archivních zdrojů, dobového časopisu a osobních vzpomínek.

8 Interpretace výsledků výzkumu

8.1 Platové podmínky a naturální požitky ošetřovatelského personálu

Platové podmínky se odvíjely od návrhu základního ročního platu a byly odstupňovány dle funkcí. Pro vrchní sestru byl navrhnut základní roční plat ve výši 12000 Kč, pro její zástupkyni 9 600 Kč, ošetřovatelkám se speciálním určením 7 200 Kč, instrumentářkám a porodním asistentkám, které patřily do této skupiny, 8 400 Kč a konečně oddíleňským ošetřovatelkám 6 000 Kč. Ošetřovatelky se speciálním určením a inspekční ošetřovatelky nesly zodpovědnost za svěřený inventář nemocnice na svém úseku práce. Vrchní správa nemocnice navrhovala finanční odměnu za tuto zodpovědnost formou tzv. inventárního příspěvku.¹⁴¹

K platům pobíral ošetřovatelský personál tzv. naturální požitky. Spadalo do nich vytápění, světlo, strava, praní prádla a služební oděv. Vrchní sestra a její zástupkyně měly navíc přidělený byt, ostatní ošetřovatelský personál obýval společný byt svobodných.¹⁴²

Zaujal mne návrh ročního platu ve výši 9 600 Kč pro tzv. operační sluhy. Tak jak byla tato práce popsána, se domnívám, že se jednalo o funkci určenou mužům. Na tuto práci byli navrženi dva zaměstnanci, kdy jeden měl pracovat na aseptickém a druhý na neaseptickém sále. Jeden z nich měl současně pracovat jako dezinfektor. Požadavky na vzdělání nebyly uvedeny. Zmiňuji se o tom proto, že plat navržený pro diplomovanou ošetřovatelku byl o 1200 Kč menší. Nejvyšší návrh ročního platu byl určen vedoucímu primáři, dnes bychom řekli řediteli nemocnice, ve výši 100 000 Kč. Sekundárním lékařům, pracujících na jednotlivých odděleních, byl přidělen roční plat ve výši 18 000 Kč.¹⁴³

---

¹⁴¹ MZAB, archivní fond: Baťova nemocnice ve Zlíně. ALBERT, B., Návrh systemizace personálu pro Baťovu veřejnou nemocnici, *Návrhy projektu a provozu*.

¹⁴² Tamtéž.

¹⁴³ Tamtéž.

8.2 Rozhovory

8.2.1 Rozhovor č. 1

1	Paní	Magda Moravcová
2	Rok narození	1925
3	Bydliště – město, vesnice	Zlín
4	Co Vás vedlo k rozhodnutí stát se zdravotní sestrou?	<p>Nikdy jsem neuvažovala o tom, že bych mohla být zdravotní sestrou a vykonávat toto povolání. Absolvovala jsem obchodní školu a můj otec mi domluvil práci ve spisovně Baťovy nemocnice. Vzpomínám si, že se tam vedly knihy, kde vedoucí personál zapisoval vše, co se ten den událo.</p> <p>Mám ale daleko starší vzpomínku na nemocnici. Asi jako desetileté děvče, jsem navštěvovala svoji starší sestru, která pracovala v nemocnici v prádelně a vzpomínám se, že jsem sedávala na lavičce v tzv. zrcátku, což bylo prostranství za vstupní budovou mezi pavilóny, s vrchní sestrou Albertovou a tulily jsme se k sobě.</p>
5	Jakou vzpomínku máte spojenou s tímto rozhodnutím?	<p>Můj pracovní stůl byl v té samé místnosti jako stůl vrchní sestry Věry Rozumové. Později, na její popud, jsem se stala elévkou ošetrovatelství. Ještě než jsem začala pracovat, mi paní Rozumová pomáhala s výběrem sesterského jména. Nejprve to podle Magdalény byla Alena, ale to jméno už v nemocnici bylo, pak Odoná, to se nelíbilo a nakonec jsem podle chlapce, který</p>

		se mi v té době líbil a jmenoval se Vratislav, byla sestra Vráťa
6	Na kterou zdravotnickou školu jste se hlásila? Byl o toto povolání mezi děvčaty zájem?	Dělala jsem jí ve Zlíně.
7	Jak se připravovaly sestry na svou budoucí profesi? Jak se vedla výuka ve škole?	Já jsem si zdravotní školu dodělávala při zaměstnání. Bydlela jsem u rodičů a byla jsem starší než moje spolužačky.
8	Jak se probíhala praxe?	
9	Jak probíhala maturita?	
10	Jaký byl osobní život studentky této školy?	Co děvčata, to nevím, ale zaměstnané ošetřovatelky musely bydlet v Domově sester. K nemocnici patřily dva, ale jsou už zbourané. Nebyla zde kuchyň, a proto se všechna děvčata musela stravovat v jídelně Baťovy nemocnice. Ta byla rozdělena na dvě části a to na lékařskou část a část pro ostatní členy personálu, přičemž tato část byla průchozí.
11	Kam vedly Vaše kroky po maturitě? Jaké máte vzpomínky na své první místo? (Umístěnka – vlastní volba?)	
12	Jaká byla Vaše první uniforma?	
13	Jaká byla Vaše první výplata a jak jste s ní naložila? Byly příplatky samozřejmostí? Co dovolená?	Na svoji první výplatu si již nepamatuji, ale dostala jsem osobní konto, kde byl nějaký menší obnos, který jsem mohla utratit např. v obchodním domě. Konto měly inspekční a vrchní ošetřovatelky a mně bylo nějakých 18 let a byla jsem na to patřičně hrdá. Pojištěná jsem byla u Úřednické pojišťovny, řadila se spíše mezi ty lepší.

14	Můžete porovnat, co jste si mohla koupit a jaká byla Vaše životní úroveň?	To se nedá srovnat, bylo to jiné.
15	Jak se dál vyvíjel Váš profesní život? Kudy vedly Vaše kroky nemocnicí?	<p>Můj profesní život byl bohatý. Byla jsem ten typ sestry, které nedělalo problém se pohybovat na více odděleních, nelpěla jsem na jednom konkrétním. Bylo tomu tak, že když jsem pracovala u obvodního lékaře na Sociálním ústavě, tak můj pracovní den vypadal asi takto: Ráno v 6 hodin jsem byla v ambulanci pro TBC. Tzn., že asi 40 pacientům jsem udělala výtěr z krku, pak jsem udělala RTG, pak ordinace a pak jsem chodila dělat faktury do nemocnice.</p> <p>Takže nejprve jsem byla elévkou ošetrovatelství a k 25. červnu jsem získala Diplom pro ošetřování nemocných (viz příl. 11, s. 84). Pracovala jsem v Sociálním ústavu v ambulanci pracovního lékařství, na úrazovce, kde jeden pokoj byl pro deset pacientů, dohromady jich tam bylo padesát, v chirurgické ambulanci, a protože jsme tam dělali drobné chirurgické výkony – incize, ablace, udělala jsem si atestaci instrumentářky v Praze, byla jsem hlavní sestrou nemocnice.</p> <p>Taky jsem platila pokutu, rozbila jsem teploměr, ale její výši si už nepamatuji. Pokutu jsem zaplatila, přitom se to stalo při leteckém útoku.</p> <p>Všude vládla přirozená kázeň.</p>
16	Absolvovala jste doplňující vzdělání? Účastnila jste se	Bylo toho spousta.

	nějakého školení, kurzů, seminářů? Řeknete mi o nich něco bližšího?	
17	Jak se v průběhu let měnily pomůcky a materiály s kterými jste pracovala?	Vzpomínám si, jak v nemocnici probíhaly inventury. Byla to taková přepadová akce. V 6 hodin ráno se v nemocnici objevila administrativa z Baťových závodů a bylo jich tolik, že obsadili najednou všechny pavilóny, takže inspekční ošetřovatelky si nemohly mezi sebou vypomoci půjčením chybějícího inventáře. Vše co chybělo, musela inspekční ošetřovatelka uhradit ze svého.
18	Co si myslíte o profesionálním vztahu mezi lékařem a sestrou? Vyvíjí se nějakým způsobem?	
19	Je něco co Vám toto povolání vzalo?	Celý život jsem je vykonávala s láskou.
20	A naopak. Co Vám tato práce dala?	
21	Vybavuje se Vám nějaká silná vzpomínka ať už na pacienta, spolupracovníka, atd..?	
22	Litovala jste někdy svého rozhodnutí stát se zdravotní sestrou a věnovat veškeré své schopnosti a pracovní píli jedné nemocnici?	Ne.
23	Chtěla byste uvést vyučující, která Vás na zdravotnické škole nejvíce ovlivnila?	Ne, nikoho si nevybavuji.
24	Kdo Vám byl vzorem v praxi?	Neměla jsem vzor, ale velice jsem si vážila práce a člověka jako autority hlavní sestry

		Vlasty Mikulíkové, sesterským jménem Ad'a.
	Rozhovor se uskutečnil dne:	23. 2. 2011
	Rozhovor se uskutečnil (popis místa a situace, psychická pohoda, ochota odpovídat na otázky)	Paní Moravcová mi poskytla rozhovor v soukromí ve svém bytě, který zářil čistotou a pořádkem. Byla moc milá a ochotná paní, kypěla neuvěřitelnou energií. Měla velkou spoustu vzpomínek na nemocnici, které k velké škodě, nebudou asi nikdy zaznamenány. Měla vystavenou bronzovou bustu sestřičky Vejvodové, která pracovala ve funkci vrchní sestra na gynekologicko-porodnickém oddělení, někdy během války byla asi nejhezčí sestřička v nemocnici.
	Respondentka paní Magda Moravcová souhlasí s využitím v bakalářské práci. Souhlas dán dne:	23. 2. 2011
	zákon 101/2000 Sb. O ochraně osobních údajů	Respondent byl seznámen s cílem výzkumu, s jeho výstupy. Dobrovolně poskytl svoji zkušenost prostřednictvím narativní techniky výzkumu. S uvedením identifikačních údajů souhlasí.
Chtěla bych Vám poděkovat za ochotu, s jakou jste se podělila o své vzpomínky na Váš profesní život zdravotní sestry.		

8.2.2 Rozhovor č. 2

1	Paní	Anna Teplincová
2	Rok narození	1947

3	Bydliště	Zlín
4	Co Vás vedlo k rozhodnutí stát se zdravotní sestrou?	Chtěla jsem se stát zdravotní sestrou.
5	Jakou vzpomínku máte spojenou s tímto rozhodnutím?	Rodiče mi mé rozhodnutí rozmlouvali, nechtěli, abych se na tuto školu hlásila.
6	Na kterou zdravotnickou školu jste se hlásila? Byl o toto povolání mezi děvčaty zájem?	Hlásila jsem se na SZŠ v Uherském Hradišti obor zdravotní sestra. Nemůžu posoudit, ale vím, že jsme procházely přijímacími zkouškami. V rámci okresu se otevírala jedna třída dětských sester a jedna třída zdravotních sester.
7	Jak se připravovaly sestry na svou budoucí profesi? Jak se vedla výuka ve škole?	Absolvovala jsem čtyřleté studium.
8	Jak se probíhala praxe?	V I. ročníku jsme byly půl roku ve Frutě a půl roku jsme uklízely na odděleních. Ve II., III. a IV. ročníku praxe probíhala tak, jak bylo obvyklé pro SZŠ.
9	Jak probíhala maturita?	Maturitní zkouška byla formou ústní a písemnou.
10	Jaký byl osobní život studentky této školy?	Rozdíl byl u studentek dojíždějících a studentek, které žily v průběhu týdne na internátě, kde vládl velmi přísný režim. Osobní volno jsme měly pouze jednou do týdne ve středu od 14. do 16. hodin.
11	Kam vedly Vaše kroky po maturitě? Jaké máte vzpomínky na své první místo? (Umístěnka – vlastní volba?)	Za mě už umístěnky nebyly, ale byla jsem přidělena na interní oddělení. V den nástupu na toto oddělení jsem nastoupila ne jako pracovník, ale jako pacient. Měla jsem žaludeční a střevní obtíže.
12	Jaká byla Vaše první uniforma?	Nosily jsme modré šaty, přes ně bílou zástěru, čepec a odznak.

13	Jaká byla Vaše první výplata a jak jste s ní naložila? Byly příplatky samozřejmostí? Co dovolená?	Bylo to 850 Kč, žádné příplatky, sobota byla ještě pracovním dnem.
14	Můžete porovnat, co jste si mohla koupit a jaká byla Vaše životní úroveň?	Špatně se to srovnává. Platy byly nízké, ale ceny taky. Ubytování na svobodárně mě stálo 75 Kč.
15	Jak se dál vyvíjel Váš profesní život? Kudy vedly Vaše kroky nemocnicí?	Měl podobu práce ve třisměnném provozu jako zdravotní sestra. V letech 1966-1970 nebyl kladen důraz na další vzdělávání. V letech 1966-1970 jsem ještě pracovala v nemocnici v Uherském Hradišti na interním oddělení a pak v roce 1971 jsem nastoupila do nemocnice v Gottwaldově v dnešním Zlíně, kde jsem doposud. Do roku 1975 jsem pracovala na urologickém oddělení. V roce 1975-1977 jsem byla na mateřské dovolené. Po návratu jsem pracoval jako staniční sestra na 1. chirurgickém oddělení a od roku 1984 jako vrchní sestra chirurgického oddělení.
16	Absolvovala jste doplňující vzdělání? Účastnila jste se nějakého školení, kurzů, seminářů? Řeknete mi o nich něco bližšího?	Spousty seminářů. V roce 1982 jsem ukončila PSS na úseku práce Ošetrovatelská péče. V roce 1984 jsem absolvovala nástavbovou specializaci Organizace a řízení SZP. Semináře v rámci dalšího vzdělávání a následné získání Osvědčení o registraci.
17	Jak se v průběhu let měnily pomůcky a materiály s kterými jste pracovala?	Postupně se zaváděly jednorázové pomůcky a bylo upouštěno od náročných odběrů k biochemickému vyšetření.
18	Co si myslíte o profesionálním vztahu mezi lékařem a sestrou?	Pro mě zůstaly vztahy stejné.

	Vyvíjí se nějakým způsobem?	
19	Je něco co Vám toto povolání vzalo?	Spoustu volného času.
20	A naopak. Co Vám tato práce dala?	Uspokojení, mám tuto práci ráda, jinak bych doposud nepracovala.
21	Vybavuje se Vám nějaká silná vzpomínka ať už na pacienta, spolupracovníka, atd..?	V pracovním životě potkáte mezi pacienty i spolupracovníky spoustu zajímavých lidí, s kterými prožíváte jejich starosti, bolesti, radosti, dobré i zlé.
22	Litovala jste někdy svého rozhodnutí stát se zdravotní sestrou a věnovat veškeré své schopnosti a pracovní píli jedné nemocnici?	Ne.
23	Chtěla byste uvést vyučující, která Vás na zdravotnické škole nejvíce ovlivnila?	Ne.
24	Kdo Vám byl vzorem v praxi?	P. Moravcová hlavní sestra a vrchní sestra Boháčová.
	Rozhovor se uskutečnil dne:	Rozhovor proběhl 14. 3. 2011, v době mezi 13. 14. hodinou.
	Rozhovor se uskutečnil (popis místa a situace, psychická pohoda, ochota odpovídat na otázky)	Náš rozhovor proběhl na oddělení, kde p. Teplincová pracuje. Byla moc milá a vstřícná. Je pořád taková, jakousi ji pamatuji, když jsem v roce 1995 po maturitě nastoupila na své první místo. Bylo to chirurgické oddělení a paní Teplincová tam pracovala tam jako staniční sestra a jsem jí za mnoho vděčná nejenom po pracovní stránce, ale i v osobním životě.
	Respondentka paní Teplincová souhlasí s využitím v bakalářské	

	práci. Souhlas dán dne:	14. 3. 2011
	zákon 101/2000 Sb. O ochraně osobních údajů	Respondent byl seznámen s cílem výzkumu, s jeho výstupy. Dobrovolně poskytl svoji zkušenost prostřednictvím narativní techniky výzkumu. S uvedením identifikačních údajů souhlasí.
Chtěla bych Vám poděkovat za ochotu, s jakou jste se podělila o své vzpomínky na Váš profesní život zdravotní sestry.		

8.2.3 Rozhovor č. 3

1	Paní	Bc. Marie Hejtmánková
2	Rok narození	1949
3	Bydliště	Zlín
4	Co Vás vedlo k rozhodnutí stát se porodní asistentkou?	Nedostala jsem se na gymnázium z politických důvodů dále pak zdravotní stav mého otce a přesvědčování MUDr. Jaroslava Jančíka.
5	Jakou vzpomínku máte spojenou s tímto rozhodnutím?	Rozčarování nad „nespravedlností“ (nedostala jsem se na gymnázium).
6	Na kterou zdravotnickou školu jste se hlásila? Byl o toto povolání mezi děvčaty zájem?	Brno, Zlín. Zájem o tuto profesi byl velký, panoval názor, že porodní asistentka je „něco více“ než ostatní sestry.
7	Jak se připravovaly sestry na svou budoucí profesi? Jak se vedla výuka ve škole?	Příprava byla velmi přísná, vyučující lékaři byli velmi nároční na znalosti.
8	Jak se probíhala praxe?	Na odděleních nemocnic v okrese. Nejen na porodnicko-gynekologickém oddělení, ale

		na všech odděleních a od začátku (hadr, dezinfekce, mísy, plivátka atp.).
9	Jak probíhala maturita?	Všeobecné předměty, odborné předměty, praxe.
10	Jaký byl osobní život studentky této školy?	Bylo mnoho odříkání, ale i legrace. Hory, taneční, sport...
11	Kam vedly Vaše kroky po maturitě? Jaké máte vzpomínky na své první místo? (Umístěnka – vlastní volba?)	První místo? Porodnicko-gynekologické oddělení ve Zlíně a byla jsem vybrána vrchní sestrou Vlastimilou a hlavní Moravcovou.
12	Jaká byla Vaše první uniforma?	Modré šaty, odepínací límec, čepec, zástěra, ponožky a bílé uzavřené boty-odznak.
13	Jaká byla Vaše první výplata a jak jste s ní naložila? Byly příplatky samozřejmostí? Co dovolená?	860 Kč, krátce potom 920 Kč. Přispívala jsem na domácnost a šetřila jsem si na cestu k moři.
14	Můžete porovnat, co jste si mohla koupit a jaká byla Vaše životní úroveň?	Myslím, že to lze těžko porovnat. Byla jiná hospodářská situace, jiná koupěschopnost, jiné ceny.
15	Jak se dál vyvíjel Váš profesní život? Kudy vedly Vaše kroky nemocnicí?	Prošla jsem porodnicí, gynekologií, operačním a zákrokovým sálem, ambulancemi.
16	Absolvovala jste doplňující vzdělání? Účastnila jste se nějakého školení, kurzů, seminářů? Řeknete mi o nich něco bližšího?	PSS v péči o ženu, PSS management, PSS v porodnictví, HOPE, PSS auditor ve zdrav., VŠ management a ošetrovatelství, mnoho a mnoho kurzů, seminářů a školení. Brno, Praha, Tübingen.
17	Jak se v průběhu let měnily pomůcky a materiály s kterými jste pracovala?	S novými postupy se mění všechno, jak nástroje, tak i materiály. Jednorázové pomůcky jsou jedinečné, pomáhají personálu, ale nejsou šetrné k životnímu prostředí.

18	Co si myslíte o profesionálním vztahu mezi lékařem a sestrou? Vybívá se nějakým způsobem?	Víte, pokud jsou lékař a sestra profesionálové, tak nikdy nepřekročí mez, která je nutná. Nicméně musí být lidé spolupracující, vážící si jeden druhého.
19	Je něco co Vám toto povolání vzalo?	Manželství.
20	A naopak. Co Vám tato práce dala?	Mnoho krásného, když se človíček rodí. Vážím si života, zdraví a dobrých lidí.
21	Vybavuje se Vám nějaká silná vzpomínka ať už na pacienta, spolupracovníka, atd..?	Ano, na ředitele Boháčka a Přehnalů.
22	Litovala jste někdy svého rozhodnutí stát se zdravotní sestrou a věnovat veškeré své schopnosti a pracovní píli jedné nemocnici?	Litovala, na konci své kariéry.
23	Chtěla byste uvést vyučující, která Vás na zdravotnické škole nejvíce ovlivnila?	Ludmila Gábová.
24	Kdo Vám byl vzorem v praxi?	Miloslava Hejtmánková-porodní asistentka
	Rozhovor se uskutečnil dne:	Rozhovor proběhl 28. 3. 2011, v době mezi 13. 14. hodinou.
	Rozhovor se uskutečnil (popis místa a situace, psychická pohoda, ochota odpovídat na otázky)	Jsem schopna a ochotna odpovídat a jsem při smyslech, komentář paní Marie Hejtmánkové. Popovídaly jsme si v příjemném prostředí jedné nejmenované zlínské kavárny.
	Respondentka paní Hejtmánková souhlasí s využitím v bakalářské práci. Souhlas dán dne:	28. 3. 2011

<p>zákon 101/2000 Sb. O ochraně osobních údajů</p>	<p>Respondent byl seznámen s cílem výzkumu, s jeho výstupy. Dobrovolně poskytl svoji zkušenost prostřednictvím narativní techniky výzkumu. S uvedením identifikačních údajů souhlasí.</p>
<p>Chtěla bych Vám poděkovat za ochotu, s jakou jste se podělila o své vzpomínky na Váš profesní život zdravotní sestry.</p>	

Využití výsledků bakalářské práce v praxi

Bakalářskou práci bych chtěla poskytnout nebo využít k těmto účelům:

- napsat článek do odborného časopisu
- napsat článek do monografické publikace
- poskytnou výtisk knihovně Baťovy nemocnice ve Zlíně
- poskytnout výtisk Moravskému zemskému archivu Brno, pracoviště Zlín
- vystupovat na konferencích

Diskuze

Celou bakalářskou práci lze definovat hlavní výzkumnou otázkou, ale abych se neztratila v záplavě informací a nevynechala důležité poznatky a data, stanovila jsem si dílčí výzkumné otázky jak pro teoretickou tak i pro empirickou část.

Prvním cílem teoretické části bylo popsat okolnosti, kterými byla na svém začátku ovlivněna ošetrovatelská profese v Baťově nemocnici ve Zlíně. Po shromáždění dostatečného množství informací jsem usoudila, že tuto profesi ovlivnily dvě skutečnosti a to samotná stavba nemocnice a osobnost Tomáše Bati a MUDr. Bohuslava Alberta. Nemocnice jako budova poskytla prostor, pracovní podmínky a vybavení na špičkové evropské úrovni. Pánové Baťa a především Albert ovlivňovali, řídili a podporovali samotnou ošetrovatelskou péči. Stanovili pravidla a povinnosti nejen pracovní, ale i soukromé a jejich dodržování úzkostlivě a přísně sami kontrolovali. Samozřejmě, že profesi ovlivňovaly i samy ošetrovatelky, ale dle mého názoru, jim byl vymezen prostor dosti omezený, spíše se jednalo o osobnostní přínos. Z mého pátrání navíc nevyplývalo, že by se na stanovení pravidel a povinností jakkoliv podílely.

Druhým cílem teoretické části bylo získat ucelené informace o ošetrovatelském personálu v Baťově nemocnici ve Zlíně. Informací se mi předvýzkumem podařilo získat více, než jsem mohla v této bakalářské práci publikovat. Usoudila jsem, že nejpodstatnější bude definovat hierarchii ošetrovatelského personálu, včetně jeho povinností a popsat detailně služební řád.

V třetím cíli jsem se snažila koncipovat životopisy prvních vrchních ošetrovatelek Baťovy nemocnice ve Zlíně. Informací o těchto ženách bylo pouze na několik málo vět a chyběly především o první diplomované ošetrovatelce Marii Vavřínkové. Podařilo se mi vypátrat a kontaktovat její neteř paní Psoťkovou, která se ochotně podělila o vzpomínky na ní a na nemocnici. Její svědectví bylo stěžejní a naprosto nové a dosud nikde nepublikované. Bohužel jsem na všechny otázky odpověď nedostala, ale kdo z nás by dokázal poutavě vyprávět o své tetě a pamatovat si o ní tolik podrobností.

Čtvrtým cílem teoretické části bylo popsat zdravotně-sociální a zdravotně-výchovnou činnost ošetřovatelek v Baťově nemocnici ve Zlíně a stručně nastínit tyto činnosti i v naší republice. Studium a analýzou několika článků v dobovém časopisu Československá nemocnice se mi podařilo získat informace, které tyto činnosti definují, hodnotí a předkládají jakou si vizi vývoje v tehdejší Československé republice. Tyto činnosti byly v popředí zájmu v péči o pacienta v Baťově nemocnici. Uceleně propracovaný systém byl dokonalou ukázkou poctivé práce lékařského a ošetřovatelského personálu.

Prvním cílem empirické části bylo zhodnotit sociální postavení ošetřovatelek v prvních letech činnosti Baťovy nemocnice. Zaměřila jsem se na platové podmínky, které byly lepší než u jiných zdravotnických zařízení. Popsala jsem také tzv. naturální požitky, do kterých spadala řada výhod, např. bydlení, světlo, uniforma, atd. Domnívám se, že jak plat, tak i tyto výhody, byly řádně zaslouženy, protože ošetřovatelka byla naprosto oddaná nemocnici. Měly přesně stanovenou každou hodinu svého pracovního, ale i soukromého života a vše probíhalo za bedlivé kontroly nadřízených. V některých ohledech přetrvávalo sociální postavení podobno církevnímu řádu.

Druhým cílem empirické části bylo sestavit biografický příběh hlavních sester v Baťově nemocnici. Podařilo se mi kontaktovat a vyzpovídat tři bývalé hlavní sestry. Byly to ženy, které celý svůj profesní život věnovaly nemocnici a každá pro ní něco obětovala.

Hledala jsem práce s podobným obsahem, ale bohužel jsem nic odpovídajícího nenalezla. Práce, které mapovaly historii, se spíše vztahovaly ke vzdělávání ošetřovatelek a sester, nebo vypovídaly o historii určité zdravotnické školy a ty, které analyzovaly historii ošetřovatelské péče v určitém městě nebo regionu měly tak široký záběr, že ošetřovatelkám byl věnovaný jen malý prostor.

Závěr

Historie nám slouží také k pochopení současného chování, organizace práce. Slouží nám k vytipování faktorů, které jsou dominantní a mají v historickém vývoji vliv a tím nám napovídají další vývoj. Vzhledem k tomu, že profese ošetřovatelky byla vykonávána především ženami (zdůrazňuji především nikoli výlučně) souvisí také s postavením ženy ve společnosti a to v historicko-společenském kontextu.¹⁴⁴

Zpracovat zvolené téma mne velmi těšilo a některé nové poznatky byly výsledkem doslova detektivního pátrání. Zjistila jsem, že uceleně zpracovaný materiál o počátcích ošetřovatelské profese a ošetřovatelském personálu Baťovy nemocnice neexistuje, nebo alespoň ne v takovém rozsahu, jaký by si zasloužil a jaký bych já očekávala. Snažila jsem se získané údaje, pokud to bylo možné, ověřovat, protože i to málo co je o ošetřovatelkách napsáno, předkládá nepřesnosti. Po utřídění veškerých informací a dat jsem se zaměřila na čtyři cíle, ke kterým se stahují i kapitoly bakalářské práce.

Pouze velmi okrajově se zmiňuji o městě Zlín a jeho zdravotní péči před rokem 1927. Tento rok byl velmi významný a důležitý, protože byl položen základní kámen nemocnice, která dala prostor pro profesionální ošetřovatelskou péči. Nemocnici, pojmenovanou po svém zakladateli Tomáši Baťovi, jsem popsala v následující kapitole. Samostatnou kapitolu jsem věnovala prvnímu řediteli nemocnice a primáři chirurgického oddělení MUDr. Bohuslavu Albertovi, který měl zásadní vliv na pozici a profesi ošetřovatelky.

Hlavní část bakalářské práce patří ošetřovatelskému personálu a profesi ošetřovatelky jako takové. Popsala a charakterizovala jsem jednotlivé funkce ošetřovatelského personálu, včetně jeho povinností. Detailně jsem se zabývala služebním řádem, který určoval a vymezoval pravidla pro ošetřovatelky jak v pracovním procesu, tak i v soukromém životě. Zmínila jsem se i o platových podmínkách. Nemohla jsem opomenout první ošetřovatelky Baťovy nemocnice, které se mohly pyšnit neocenitelnými praktickými zkušenostmi z několikaletého působení ve státní nemocnici v Mukačevu na Podkarpatské Rusi, v nejchudší a v nejbídačenější

---

¹⁴⁴ KUTNOHORSKÁ, J. *Historie ošetřovatelství*, s. 206.

části tehdejší Československé republiky. Některé z nich měly teoretické znalosti získané nejenom praxí, ale také studiem na Zemské ošetřovatelské škole v Praze a mohly se tak řadit k těm málo diplomovaným ošetřovatelkám, působících v československém zdravotnictví.

Připomněla jsem, dvě významné funkce v práci ošetřovatelek a to zdravotně-sociální a zdravotně-výchovnou, které v naší novodobé ošetřovatelské péči nabývají na významu a dle mého názoru zažívají renesanci.

Do empirické části bakalářské jsem zařadila tři rozhovory s významnými ženami ošetřovatelské profese Baťovy nemocnice. Tyto zdravotní sestry nevzpomínají a ani nevypovídají o době, na kterou se zaměřuji v teoretické části bakalářské práce, protože to je historie stará téměř devadesát let, ale je to zpověď žen, které celou svou profesní kariéru věnovaly Baťově nemocnici. Pouze paní Moravcová má vzpomínky na časové období, které jsem zpracovávala. Nastoupila do nemocnice roku 1942 jako mladé sedmnáctileté děvče, ale její vzpomínky sahají ještě dále. Starší sestra p. Moravcové začala v nemocnici pracovat v době, když byla asi desetileté dítě a často ji chodila do nemocnice navštěvovat. Zmínila jsem se také o platových podmínkách a určitých výhodách, které nemocnice nabízela svým zaměstnankyním.

Ošetřovatelky nesly velký díl zásluh na dobrém chodu a fungování nemocnice a taky na věhlasu, kterého nemocnice dosáhla. Především díky jejich oddané a poctivé ošetřovatelské práci. Byl to dav, z dnešního pohledu, anonymních žen a dívek, které své milované profesi a nemocnici obětovaly celý profesní život a některé i vlastní rodinu. Baťova nemocnice se snažila napravit chyby předešlého režimu, který chtěl vymazat jména Baťa, Albert a připomněla zásluhy obou pánů, ale na ošetřovatelky se tak trochu pozapomnělo.

Literatura a prameny

Seznam literatury

BAKALA, Jiří. *80 let Bařovy nemocnice v obrazech, faktech a dokumentech: 1927-2007*. 1. vyd. Zlín: s. n., 2008. 173 s. ISBN nevedeno.

BAKALA, Jiří, RYBKA, Jaroslav, a CALÁBEK, Oldřich. *Bařova nemocnice ve Zlíně 1927-2002*. 1. vyd. Zlín: Bařova krajská nemocnice, 2003. ISBN nevedeno.

BARTOŠ, František., ČERNOŠEK, Jan., aj. *MUDr. Bohuslav Albert: Vzpomínková adresa k padesátinám*, Zlín, 1940. 75 s. ISBN nevedeno.

IVANOVÁ, Kateřina a JURÍČKOVÁ, Lubica. *Písemné práce na vysokých školách se zdravotnickým zaměřením*. 2. dotisk Olomouc: Univerzita Palackého Olomouc, 2009. 99 s. ISBN 978-80-244-1832-2.

KAFKOVÁ, Vlastimila. *Z historie ošetrovatelství*. 1. vyd. Brno: Institut pro další vzdělávání pracovníků ve zdravotnictví, 1992. 185 s. ISBN 80-7013-123-3.

KUTNOHORSKÁ, Jana. *Historie ošetrovatelství*. 1. Vyd. Praha: Grada Publishing, 2010. 208 s. ISBN 978-80-247-3224-4.

KUTNOHORSKÁ, Jana. *Výzkum v ošetrovatelství*. 1. Vyd. Praha: Grada Publishing, 2009. 176 s. ISBN 978-80-247-2713-4.

SVOBODNÝ, Petr, a HLAVÁČKOVÁ, Ludmila. *Dějiny lékařství v českých zemích*. Praha: Triton, 2004. 247 s. ISBN 80-7254-424-1.

Seznam primárních pramenů

MZAB, pracoviště Zlín areál Svit, budova 32. Archivní fond: Baťova nemocnice ve Zlíně. *Baťova nemocnice přehledy*. Kap. Čísla z nemocničního provozu.

MZAB, pracoviště Zlín areál Svit, budova 32. Archivní fond: Baťova nemocnice ve Zlíně. *Baťova nemocnice přehledy*. Kap. Návrhy příjmů zaměstnanců.

MZAB, pracoviště Zlín areál Svit, budova 32. Archivní fond: Baťova nemocnice ve Zlíně. ALBERT, Bohuslav. *Návrhy projektu a provozu*. 1926. Kap. Návrh organizačního řádu Baťovy veřejné nemocnice ve Zlíně, Ošetřování ústavních nemocných a propouštění jich ze stavu.

MZAB, pracoviště Zlín areál Svit, budova 32. Archivní fond: Baťova nemocnice ve Zlíně. ALBERT, Bohuslav. *Návrhy projektu a provozu*. 1926. Kap. Návrh statutu Baťovy veřejné nemocnice ve Zlíně.

MZAB, pracoviště Zlín areál Svit, budova 32. Archivní fond: Baťova nemocnice ve Zlíně. ALBERT, Bohuslav. *Návrhy projektu a provozu*. 1926. Kap. Návrh systemizace personálu pro Baťovu veřejnou nemocnici ve Zlíně.

MZAB, pracoviště Zlín areál Svit, budova 32. Archivní fond: Baťova nemocnice ve Zlíně. ALBERT, Bohuslav. *Návrhy projektu a provozu*. 1926. Kap. Ukázky návrhů detailních nařízení služebního řádu Baťovy veřejné nemocnice ve Zlíně, Řád skladiště léčiv a přiděl léků na oddělení.

MZAB, pracoviště Zlín areál Svit, budova 32. Archivní fond: Baťova nemocnice ve Zlíně. ALBERT, Bohuslav. *Návrhy projektu a provozu*. 1926. Kap. Ukázky návrhů detailních nařízení služebního řádu Baťovy veřejné nemocnice ve Zlíně, Služební řád pro ošetřovatelský personál.

MZAB, pracoviště Zlín areál Svit, budova 32. Archivní fond: Baťova nemocnice ve Zlíně. ALBERT, Bohuslav. *Návrhy projektu a provozu*. 1926. Kap. Zdravotně-výchovná činnost ústavu, Kooperace s pomocnými institucemi.

MZAB, pracoviště Zlín areál Svit, budova 32. Archivní fond: Baťova nemocnice ve Zlíně. *Sociálně-zdravotní akce v provozu Baťovy nemocnice*.

Odborná periodika

ALBERT, Bohuslav. Ideální a praktické výsledky jednání I. mezinárodního nemocničního sjezdu v Atlantic-City 13.-15. června 1929. *Československá nemocnice*. 1929, roč. 2, s. 127-128.

BENEŠOVÁ, Hana. Baťovy broskve. *Reflex*. ISSN 0862-6634. 2004, roč. 15, č. 20, s. 20-23.

GOFF, Hazel Avis. Ošetřovatelství v Československu. *Československá nemocnice*, 1934, roč. 7, s. 247.

KLEINSCHNITZ, Eduard. Přehled ošetřovatelských škol v ČSR – stav 1. června 1935. *Československá nemocnice*, 1935, roč. 8, s. 133.

KLÍMOVÁ-FÜGNEROVÁ, J. V každém nemocničním ústavu je třeba zdravotní výchovy. *Československá nemocnice*, 1935, roč. 8, s. 227-228.

RIPKOVÁ, Arn. Poslání ošetřovatelky při vztahu nemocnic k okolí. *Československá nemocnice*, 1935, roč. 8, s. 159.

WICHEREK, Jaroslav. Zdravotnictví na Zlínsku ve dvacátých a třicátých letech. *Acta Musealia*. ISSN 0862-8548. 1992, roč. 1, č. 3, s. 7.

Internetové zdroje

BAKALA, Jiří. Pohled na české zdravotnictví zvenčí. *Lidovky.cz* [online]. [cit. 2011-02-20]. Dostupné na URL: <<http://bakala.bigblogger.lidovky.cz/c/66369/Pohled-na-ceske-zdravotnictvi-zvenci.html>>.

BAKALA, Jiří. 80. Výročí založení Baťovy nemocnice. *Neviditelný pes* [online]. [cit. 2011-02-15]. Dostupné na URL: <http://neviditelnypes.lidovky.cz/p_spolecnost.asp?r=p_spolecnost&c=A071119_224641_p_spolecnost_wag>.

František Lydie Gahura. [online]. [cit. 2011-02-10]. Dostupné na URL: <<http://www.archiweb.cz/architects.php?type=arch&action=show&id=447>>.

Historie města Zlín. *Zlín oficiální stránky města* [online]. [cit. 2011-02-05]. Dostupné na URL: <<http://www.zlin.eu/page/67804.historie-a-soucasnost-mesta/>>.

Nemocnice. [online]. [cit. 2011-02-10]. Dostupné na URL: <<http://www.staryzlin.cz/batova-nemocnice-80-let.php>>.

Z historie zlínské Baťovy nemocnice. [online]. [cit. 2011-02-05]. Dostupné na URL: <<http://www.zlin.estranky.cz/clanky/novy-zlin/batova-nemocnice-ve-zline.html>>.

Seznam zkratek

APE	apendektomie
atd.	a tak dále
Ex. MED.	Extraktus medikamentorum, lékařský předpis
hod.	hodina
JUDr.	juris utriusque doctor, doktor práv
Kč	koruna československá, oficiální zkratka v období 1. republiky
Km	kilometr
MUDr.	medicinae universae doctor, doktor medicíny
MZAB	Moravský zemský archiv Brno
příl.	příloha
RHB	rehabilitace
tab.	tabulka
TBC	tuberkulóza
tj.	to jest
tzn.	to znamená

Seznam tabulek

Tab. 1 - Růst počtu zaměstnanců Baťových závodů a obyvatel města Zlín.....	11
Tab. 2 - Přehled odborných oddělení a jejich představených v roce 1940.....	14
Tab. 3 - Číselný přehled nemocničního personálu v rozmezí let 1927 – 1946.....	31

Seznam příloh

- Příl. 1 - Baťova nemocnice mezi léty 1934-1936.
- Příl. 2 - Tomáš Baťa a MUDr. Bohuslav Albert.
- Příl. 3 - MUDr. Bohuslav Albert.
- Příl. 4 - Lékařský a ošetrovatelský personál ve Státní nemocnici Mukačevo,
- Příl. 5 - Ošetrovatelský personál Baťovy nemocnice.
- Příl. 6 - Seznam léků příruční lékárníčky oddělení.
- Příl. 7 - Oslava 1. Máje ve Zlíně, personál Baťovy nemocnice.
- Příl. 8 - Rozpis služeb ošetrovatelského personálu.
- Příl. 9 - Marie Vavřínková na operačním sále.
- Příl. 10 - Diplomovaná ošetrovatelka Marie Vavřínková.
- Příl. 11 - Diplom pro ošetrování nemocných Magdy Moravcové.

Přílohy

Příl. 1 - Baťova nemocnice mezi léty 1934-1936.¹⁴⁵

---

¹⁴⁵ MZAB, archivní fond: Baťova nemocnice ve Zlíně. Souhlas MZAB s publikací.

Příl. 2 - Tomáš Baťa a MUDr. Bohuslav Albert.¹⁴⁶

---

¹⁴⁶ MZAB, archivní fond: Baťova nemocnice ve Zlíně. Souhlas MZAB s publikací.

Příl. 3 - MUDr. Bohuslav Albert.¹⁴⁷

---

¹⁴⁷ MZAB, archivní fond: Bařova nemocnice ve Zlíně. Souhlas MZAB s publikací.

Příl. 4 - Lékařský a ošetrovatelský personál ve Státní nemocnici Mukačevo.¹⁴⁸

---

¹⁴⁸ Darováno rodinou paní Marie Vavřínkové, nyní archiv autorky bc. p.

Příl. 5 - Ošetrovatelský personál Baťovy nemocnice.¹⁴⁹

---

¹⁴⁹ Darováno rodinou paní Marie Vavřínkové, nyní archiv autorky bc. p.

Příl. 6 - Seznam léků příruční lékárníčky oddělení.¹⁵⁰

Seznam léků.			
Název :	Porce	Kus	Gram
<u>P R Á Š K Y :</u>			
Morphium	0,01	50	
Coffein natr.	0,20	50	
Codein	0,02	50	
Dover	0,20	100	
Erotropin	0,5	100	
Theobromin	0,5	100	
Digitalis' sal. fol.	0,1	50	
Veronal	0,5	50	
Pyramidon	0,3	50	
Pyramidon chinin	0,05:0,10	100	
China muriat.	0,25	100	
Bismuth. subnitric.	0,20	50	
Bismuth. subnitric & belladonae ..	0,1: 0,01	50	
Bismuth & belladonae & bicarb. ...	0,1:0,01:0,5	-50	
Bismuth & bicarbona.....	0,2:0,8	100	
Natr. salicyl.	0,5	100	
Aspirin	0,5	100	
Brom	0,5	50	
Opium	0,05	50	
Tannalin & bismuth		50	
Agaricin	0,01	20	
Natr. bicarbonicum	5,0	50	
Magnesium sulphur.			250
<u>T a k u t i n y :</u>			
Kali jodati & aqua fontani	10 %		500
Amara & tinct. chinae	á 75 gr		150
Sol. Fowleri arsenicorum & tinct.amara á 75 gr			150
Acidum hydrochlor. dil.			100

¹⁵⁰ MZAB, archivní fond: Baťova nemocnice ve Zlíně. Souhlas MZAB s publikací.

Příl. 6 – pokračování.¹⁵¹

	Dávka	Kusů	Gram
ergotin & tinct. chinae	á 50gr		100
amara & tinct. valeriana	" 50 "		100
tinct. digitalis			100
tinct. strophanti & tinct. amara	" 25 "		50
spiritus camphoratus ca 1 % spir.30% příladou chloroformu			250
lactura joni	8 %		100
alkohol	1%		150
mercur			150
hydrogenium	3%		250
mercurin	2%		500
oleum ricini			200
<u>Částečky :</u>			
mentol			250
calcium venetum			100
<u>Částečky :</u>			
morphium mur. roztok	1%		100
cafein natr. "	2%		100
cauphor	láhv.10 cm	5	
ergotin ve fíolkách		10	
<u>Částečky :</u>			
sublimát	pastil.1gr	20	
barow	" "	10	
kali hypermangan		2	2
lepis v tyčinkách		2	
čplátky		100	
vaselina flava			200
mastisse			100
lysoform			250
morphiové suppos.	0,03	10	

¹⁵¹ MZAB, archivní fond: Bařova nemocnice ve Zlíně. Souhlas MZAB s publikací.

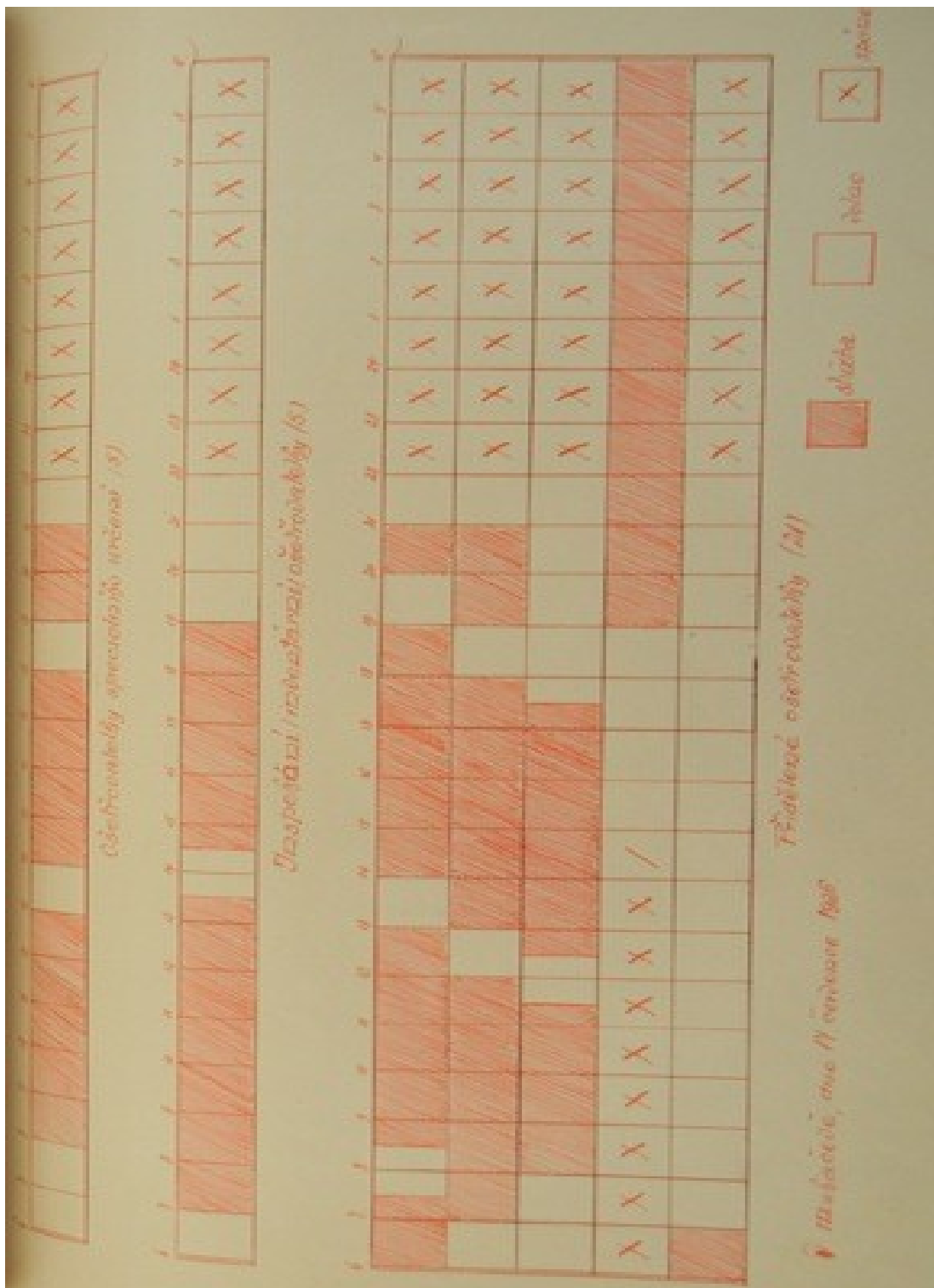
Příl. 7 - Oslava 1. Máje ve Zlíně, personál Baťovy nemocnice.¹⁵²

¹⁵² Darováno rodinou paní Marie Vavřínkové, nyní archiv autorky bc. p.

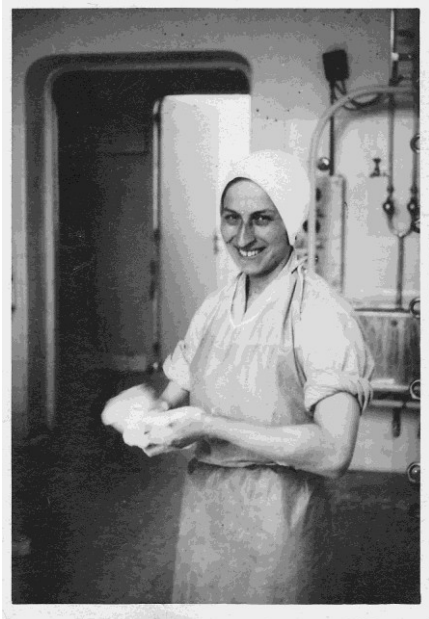

Příl. 8 - Rozpis služeb ošetrovatelského personálu.¹⁵³

¹⁵³ MZAB, archivní fond: Bařova nemocnice ve Zlíně. Souhlas MZAB s publikací.

Příl. 9 - Marie Vavřínková na operačním sále.¹⁵⁴

---

¹⁵⁴ Darováno rodinou paní Marie Vavřínkové, nyní archiv autorky bc. p.

Příl. 10 - Diplomovaná ošetřovatelka Marie Vavřínková.¹⁵⁵

---

¹⁵⁵ Darováno rodinou paní Marie Vavřínkové, nyní archiv autorky bc. p.

Příl. 11 – Diplom pro ošetřování nemocných Magdy Moravcové.¹⁵⁶

¹⁵⁶ Soukromý archiv paní Magdy Moravcové, hlavní sestry Bačovy nemocnice v letech 1953-1988, získána při osobním setkání 9. března 2011. Dobrovolně poskytla a souhlasila s její publikací.